

Cato Divinus ;
SIVE,
PROVERBIA
SOLOMONIS
Latino Carmine
REDDITA.

Autore *GULIELMO HOGÆO.*

LONDINI:

Prostant venales apud *Thomam Cockerill*, in vico
Warwick-Lane, prope vicum *Pater-Noster-Row.*

MDCXCIX.

The Most Noble Wriothesley Duke of
Bedford Knight of the Most Noble Order
of the Garter, 1703

A D

Excellētissimum, Nobilissimum,
Illustrissimumq[ue]

THOMAM,

COMITEM

Pembrokiae & Montomerie,

Privati Sigilli Custodem, Unum ex Pro-
regibus Angliae, à Rege Gulielmo
Deputatis, &c.

Dynastæ omni virtutum genere Ornatisse,

NISI tu hoc s[ecundu]m s[ecundu]m vivet[is], &
nonnulli alii ex Nobilitate, iu-
que paucissimi, rem haud ab-
surdam faceret, si quis Candelam diurno
tempore accenderet, ad sautores & pa-
tronos eruditionis inter Proceres con-
A quirendos.

Epistola Dedicatoria.

quirendos, sicut olim Diogenes fecit, ad quærendos homines. Tuum in literas amorem, tuam in literatos benevolentiam omnes qui te norunt, habent perspectam, & admirantur: Hoc facit, ut viis eruditis nomen tuum clarissime innotescat, & laudes tuæ per rem publicam literariam latè diffundantur. Animi tui nobilitas quam aptè & concinnè generis nobilitati & splendori responderet! Quinimo omnibus tuis majoribus Virtute præluxisti,

*Qualis ubi Oceani perfusus Lucifer unda,
Quem Venus ante alios astrorum diligit ignes,
Extulit os sacrum cælo, tenebrásque resolvit.*

Tanta est Ingenii tui longè præstantissimi perspicacia, ut in abstrusissima re rem mysteria facilis tibi patescat aditus: Tam admiranda est memoriæ tuæ fœlicitas, ut quicquid in ejus chefauro ditissimo reposuisti, firmiter retineas: Et industria ingenii ac memoriæ fœlicitati adjuncta, omni erudi-

Epistola Dedicatoria.

eruditio[n]is genere te expolivit, & adorna-
vit: Et perinde amas & aestimas eruditio[n]em, quæ nullos habet contemptores, nisi
ignaros & imperitos: His tu præclaris
animi dotibus exornatus, communem te
præstas omnibus eruditis Patrem, & Pa-
tronum. Omnes viros doctrina illustres
benevolentia complecteris, & qui egestate
laborant, iis benignè opem impertiris.
Et ne ulli hominum generi cæteræ tuæ
Vitutes sint invidiosæ, Morum tuorum
suavitate & comitate omnibus te red-
dis carum & venerabilem. Nam ab-
horres ab omni fastuosa arrogantia: Et
vel infimis de plebe, si quando ita
tempus & res postulant, facillimum
concedis accessum. At mihi adeo be-
nignum & benevolum te exhibuisti, ut
magnopere gaudeam hanc meæ ob-
ulta & magna tua in me collata bene-
ficia Gratitudinis publicè testandæ op-
portunitatem mihi contigisse. Qua-
propter oro & obsecro, hanc meam
Proverbiorum Solomonis Translatio-

Epiſtola Dediſtoria.

pem Poëticam & Paraphraſticam, ti-
bi dedicatam, pro tua humanitate &
in pietatem & Sacras literas amore
benigne accipias. Deus æternus te diu
ſervet in columem, bonis Præſidium,
egenis Tutorem, eruditis Patronum, No-
bilitatis Anglicanæ Gloriam, & ILLUſtriſ-
ſimum Patriæ tuæ Ornamentum: Et
post ſpacium vitæ caducæ peractum, in
Sedes beatorum ſempiternas recipiat.

Dynasta Excellentissime atque ILLUſtrissime

Sum Servus tibi obſequentiſſimus,

Gulielmus Hogæus.

A D

A D

Excellentissimum, Illusterrimumque
Comitem Pembrokiæ, &c.

Ἐγκωμίας.

Nunc vires, mea Musa, tuas, tua robora tenta,
Nunc age siquid habes vivi, mea Musa, vigoris,
Piero cane digna choro, cane digna triumphis
Castaliis, altoque refer subnixa cothurno
Pembroki Herois decus, & venerabile nomen.
Stemmatis altus bonos, siqua est in origine gentis
Gloria, siquid habent titulorum insignia laudis,
Innumeris descendit avis, sed nomen avorum
Obscurat, radiisque sui fulgoris obumbrat,
Lumina sydereas veluti Solaria turmas.
Gratior est pulchro veniens in corpore virtus.
Ingens frontis bonos, non duro horrore minacis,
Nec fractâ gravitate levis: procera staturæ
Forma, herœa decens: linguae miranda benignæ
Gratia; prompta manus miseris succurrit, egenis
Atque ministrat opem: vastum quis carmine digne

A 3

In-

*Ingenium celebret? flavæ fuit ille Minervæ
Exultus studiis, (animum ne stemmata vincant)
A puerō, Latīisque simul Graīisque Camēnis,
Quis matrem haud abs re priscorum carmina vatum
Mnemosynen faciunt. Memori quam mente recondit,
Quicquid in innumeris oculo properante libellis
Pervolat, & quicquid trahit aure ex ore loquentis?
Omnia Mnemosyne servat fidissima custos.
Nec minus interea bellorum & pacis agendis
Utilis est rebus, sed ad alta negotia promptum
Excitat ille animum, cæptisque ingentibus instat,
Nec torpere gravi patitur sua corda veterno.
Est autem ingentes inter celeberrima laudes,
Religio, & sancta æterni reverentia Patris;
Nam contempta alius Procerum de semine multis
Sacra oracula manu assidua versavit, & altâ
Mente Dei leges, venerandaque jura revolvit.
Omnibus atque patrum titulis & honoribus altis
Judice, verus amor Christi præponderat, illo.
Fæmineam cœu pictor avens ornare figuram,
Respicit innumeros attento lumine vultus
Gentis fæmineæ, & sparsos per multa lepores
Corpora tum tabulâ pariter commiscet in una:
Sic etiam (nam parva licet componere magnis)
Sic pater ille Deum, qui condidit omnia, multis
Quæ varie dedit ille viris, tibi contulit uni,
Pembrokiae venerande Comes, lux clara Britannum.
Justitia & probitas cum mansuetudine dulci,
Et puræ pietatis amor se æqualiter in te*

Ostend.

Ostendunt, pariterque tuum decorantia vultum,
Pectoris indicium, angelico fulgore coruscant.
Odisti omnia nefas, ut ameris amabilis esse
Toto corde studes, namque haec tibi grata voluptas.
In genus omne hominum placido te pectore praebes;
Sed tamen ante alios doctorum amplectere turbam.
Doctrinam colis atque foves, nec sit tibi vilis,
Si quando taceri effulget sub tegmine panni.
Et natura suas quanquam tibi forsque benignè
Accumulat opes, & adornet pectora virtus:
Insanus tibi fastus abest, nec fronte clientem
Durâ abigis tenuem, sed adauget cætera laudum
Quæ generosam habitat mansueta modestia mentem.
Hinc mediæ quamvis vigeas jam in flore juventæ,
Laus tua clara senes longè supereminet omnes.
Hinc quoque fama tui Terræ non clausa Britannæ
Limite, vasta maris liquidi trans æquora currit,
Seque per innumeratas terrarum exporrigit oras,
Quas Sol mane oriens, quas spectat nocte recedens.
Hinc plebs te, & proceres, hinc Rex Gulielmus honorat:
Ille tui mirâ eloquii dulcedine captus,
Legatum Batavas te tendere jussit ad oras,
Unde iterum in Patriam multâ cum laude redisti,
Paciferæ frontem foliis redimitus olivæ.
Propterea ex illis nunc te magnatibus unum
Constituit, queis frœna sui committere regni,
Queis minimè dubitat séque & sua credere cuncta.
Eheu! nunc mea corda tuæ sub pondere laudis

Pressæ

*Pressa labant, animique aciem tua gloria nostræ
Corporeos ut flamma oculos Phœbæa retundit.
Nec laudes mea Musa tuas, nec Nereos undas,
Gramina nec numero, nec arenam includere certo;
Ætbereis nec sparsa potest vaga sydera campis.
Nune igitur quæ fausta precer & quibus æthera votis
Pro te sollicitem, procerum de stirpe Britannæ
Gloria? jucundum peragas fæliciter ævum:
Nec te fata citò abripiant, nec desere terram
Humanam, ut super astra voles æterna, priusquam
Tempora Nestoreæ superaris longa senectæ.*

Libenter obtulit

Gulielmus Hogæns.

PRO-

PROVERBIA
 SOLOMONIS
 Latino Carmine
 REDDITA.

C A P. I.

Davidis ille satus generoso sanguine, Terram
 Qui latè Isacidum magnâ ditione tenebat,
 Hæc tibi, posteritas, Solomon dedit auræa dicta.
 2 Ut discant homines sapientum noscere voces,
 Ingenique acie recto distinguere pravum.
 3 Ut pia jura colant, sanctarum & dogmata legum,
 Justitiaeque viam constanti tramite carpant.
 4 Discat ut ignarus rerum, prudenter agendi
 Rectam intrare viam, firmoque insistere gressu,
 Canitiesque animi mentum juvenile coronet.

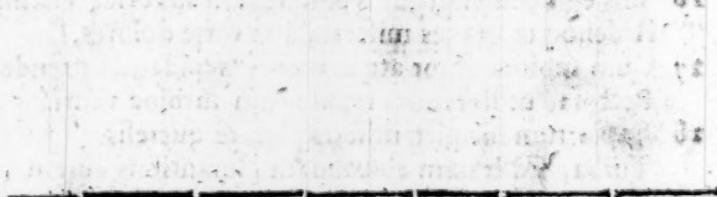
- 5 Audit ubi sapiens avidâ cum mente sciendi
 Dogmata recta, suas pariter demittit in aures
 Atque animum, studiique sui dulcedine tractus,
 Visa obscura prius, clarâ ratione prehendit,
 6 Verbaque Rhetoricis discit velata figuris,
 Et vocum ambages, tenebrosaque noscere dicta.
 7 Principium domini timor est & origo sciendi ;
 Sed monitus scelerata pios vesania temnit.
 8 Consiliis aures adhibe, puer, ergo paternis,
 Maternaque animo legem ne sperne superbo.
 9 Nam tibi formosæ cingent de more coronaæ
 Tempora, & ut rutilæ decorabunt colla catenæ.
 10 Te, puer, ergo suis sibi si turba impia tentat
 Attrahere illecebris, tu ne male credulus audi.
 11 Talia si dicant, nobis te adjunge sodalem :
 Clam struere insidias, alienæ & retia vitæ
 Sternere certa sedet nostræ sententia menti,
 Et subito innocuum ferro invasisse cruentem.
 12 Haud secus ac gelidi quos mors sub mole sepulchri
 Obruit, hos avidè patulo simul ore voremus.
 13 Ingentes rapiamus opes, semperque recentes
 Convectare juvet prædas, & vivere rapto,
 Nosiraque sic spoliis testa implebuntur opimis.
 14 Tu quoque communem nobiscum assumere sortem
 Incipe, quicquid erit, loculo cumulabitur uno.
 15 Horum congressus, moneo, fuge, nate, peremque
 Tu procul his averte tuum, quamcunque videbis
 16 Ire redire viam. Pedibus perniciibus illi
 In scelera atra ruunt, properantque haurire cruentem.
 17 Retia structa sibi volucris dum lumine cauto
 Respicit, illa sui visa instrumenta pericli,
 18 Decepso latrone, fugit: minus ergo sagaces
 Pennigeris hi sunt gregibus ; sibi namque ruinam

Sponte parant, monstrata alacres dum in retia currunt,
Exultantque sui miserâ dulcedine lethi.

- 19 Hanc solet ire viam sitis insatiabilis auri,
Et nummi furiosa fames, quæ nescia vincit,
Crudelem maculat dominorum sanguine dextram.
- 20 Ecce æterna Dei in plateis sapientia voces
- 21 Intonat; inque foro, templisque exclamat in altis;
Consul ubi prætorque simul sanctisque senatus
Confidunt testis bipatentibus, undique mixta
Circumstante virum pariter nuruimque coronat.
- 22 O hominum gentes malesanæ! O mentis inanes
Ecquod erit tempus stolidis absistere factis?
Tandem an ludibriis sanctos vexare protervis
Definitis? sacrâmque Dei contemnere legem?
- 23 En agedum monitis aures advertite nostris,
Pectora vestra meo afflatu rediviva vigebunt,
Mortua quæ fuerant, & vos mea verba docebo.
- 24 O quoties altâ sceleratos voce vocavi,
Extendique manus! tamen hi sprevêre vocantem,
Nec voluêre suam vitiis avertere mentem.
- 25 Confiliisque meis aurum occlusere malignam,
Et mea dicta vagis tradebant irrita ventis.
- 26 Vos ego contemnam, veniunt cum adversa, vicissim,
Ridebôque graves miserandâ in forte dolores,
- 27 Cum subitus timor atque metus trepidantia prendet
Pectora, ut horrisoni rapido cum turbine venti.
- 28 Impia tum incipiet miseris plorare querelis
Turba, sed iratam abscondam plorantibus aurem.
Tum quoquæ sollicitâ incipient me quærere curam,
Sed minimè invenient, frustrâ labor ille peribit.
- 29 Me quia nosse animo elati sprevêre superbo,
- 30 Nec numen timuêre meum; aut voluêre benignam
Confiliis monitisque meis advertere mentem.

- 31 Pro semente metent igitur, fructumque laboris
Accipient, finemque suo conamine dignum.
- 32 Nam perimet stolidos odium pietatis, & illos,
Prospera fata dabunt letho, parientque ruinam.
- 33 At mihi spes & opes quisquis commiserit omnes,
Præsidio ille meo per tempora cuncta manebit
Tutus, & in mediis, vacuus terrore, periclis.
-
-

C A P.

C A P. II.

- S**i mea verba, puer, cupidâ bibis autem, profundo
Nocte diéque meas volvis si corde loquelas ;
 2 Irrita ventosis nec das præscripta procellis,
Quæ divina tibi sapientia dicitat, & omhem
Exerces animi capienda ad recta vigorem ;
 3 Si palmas cum voce tuâs ad sydera tendens,
Supplice corde Deum, peribusque ardentibus oras,
Ut divina tibi mysteria pandat, abactis
Errorum ut nebulis possis discernere rectum.
 4 Si tibi scrutinio petitur sapientia multo,
Qualiter occulto terrarum in viscere gazas
Effodit Assyrî scrutator pallidus auri.
 5 Tunc domini sacrum dabatur tibi nosse timorem,
Et fontes penetrare boni, tenebrisque remotis
Tollere perspicuos animi ad cœlestia visus.
 6 Omnipotentis enim domini sapientia donum est,
 7 Hujus ab ore fluit ; sanctorum hanc ille recondit
Pectore, quels via recta placet, nec decipit error.
Hos facit ille sui tutos munimine scuti ;
 8 Et, quæ sit via recta, docet, lucemque ministrat,
Suppeditatque novas, possint ut pergere, vires.
 9 Tunc jus fasque tibi & pietas manifesta patebit,
Cuncta salutiferæ pandens compertia vitæ.
 10 Cum divina tuuin intravit sapientia pectus,
Allexitque animum mirâ dulcedine captum.
 11 Hac duce, tutus eris procul à terrore pericli,

- 12 Hâc duce congressus hominum vitare malorum
 Tu poteris, quos prava loqui juvat ore maligno.
 13 Quæis via recta odio est, tenebrosum at carpere calle^m
 14 Dulce; voluptatem quibus impia facta ministrant,
 Et vitiis foedare manus, sociosque profanæ
 15 Impietatis amant; curvisque anfractibus illos
 Nequitiæ deerrare juvat, pietate remotâ.
 16 Hâc duce, scemineæ fugies venabula lingue.
 17 Fœmina falsa, Dei neglecto foedere, dulcem
 Non metuit teneræ comitem violare juventæ.
 18 Illius ad mortem domus inclinatur, & umbras,
 Pallentes umbras Erebi, noctemque profundam.
 19 Illa suis quemcunque dolis in retia traxit,
 Mortis amore suæ retinet, vitæque beatas
 Non unquam petit ille vias, errore relicto.
 20 Hæc animo mea verba bibas, tecumque revolyas,
 Ut pia jura colas, nec transitione malignâ
 Turba profana tuos iustorum à tramite gressus
 21 Abstrahat. Innocuis fraudumque à crimine puris
 Prosperitate frui dabitur, terramque colendam
 22 Accipient, tutante Deo: sed ab omnibus oris
 Terrarum in Stygias gens prava fugabitur undas.
-

C A P. III.

HAUD unquam ulla meam tollant oblia legem
Ex animo, mi nite, tuo, mea jussa capessas.
 Perpetuò, penitusque alto sub corde reponas.

2 Sic tibi pax veniet, placidaque in pace vigescens
 Vita per inumeros tui continuabitur annos.

3 Te nunquam immaculata fides, animique benigni
 Gratia destituant, cordis tu inscribe tabellis
 Has memor, atque tuo fiant redimicula collo.

4 Sic tua te gratum Regi sapientia reddet
 Aetheris, humanamque trahet tua gloria gentem.

5 Te totum committe Deo, atque innitere, sed tu

6 Judiciis diffide tuis; & consule, quicquid
 Aggrediare, Deum: eventus dabit ille secundos,
 Diriget ille tuos coelesti nomine gressus.

7 Tu ne fide tuis (tua nam prudentia vana est)
 Consiliis, reverere Deum, scelus effuge dirum.

8 Hoc dabit & membris vires, animoque vigorem,
 Jucundoque tuos recreabit tonite nervos.

9 Primitias frugum domino, dulcisque lyæi
 Et quicquid sœcundus ager tibi protulit, offer.

10 Sic tua maturæ complebunt horrea messes,
 Spumabitque tibi plenis vindemia labris.

11 Cum tua prosequitur meritis facta impia poenit
 Rex superum, fastus animi depone rebelles,
 Abjice nequitiam, scelerataque facta relinque,
 Nec pigeat servos patienter ferre dolores.

- 12 Nam quos præcipuo complectitur ille favore,
 Plecit, ut ipse suum genitor pro crimine natum,
 Quippe paternus amor, cum res ita postulat, urget,
 13 O scelis, qui te reperit sapientia, rerum
 Optima, quique suâ tè sacra scientia dextrâ
 14 Attigit ! O niveis quam longè est illa metallis
 15 Et rutilis pretiosa magis, potiorque lapillis,
 Legit in Eōis quos decolor Indus arenis,
 Et quæcunque tuo est animo jucunda voluptas !
 16 Illius in dextrâ longorum est vita dierum,
 Lævâque divitiis opibusque oneratur opimis.
 17 Elysias via strata rosis illius abundat,
 Et quæcumque moveat, sequitur pax prospera, gressum.
 18 Illa sui cupidis est vitæ nobile lignum,
 Et scelis, quicunque illam retinere laborat.
 19 Fundavit per te dominus, sapientia, terram,
 Altâque syderei stabilivit mænia regni.
 20 Per te laxa fluunt vasti vada salsa profundi,
 Atque excelsa novum destillant nubila rorem.
 21 Ante oculos tibi lex domini versetur, & omni
 Tempore, vivendi quam dat sapientia normam
 22 Sis servare memor. Decus admirabile collo
 Hoc fieri, mihi crede, tuo, vitæque voluptas.
 23 Te facit hoc rutas, gressum quo cunque movebis,
 Ire redire vias, prohibetque per invia plantas,
 24 Offenso ritubare gradu. Cum nocte recumbes.
 Non metus ullus erit. Cum languida membra resolvit
 Prima quies, donoque Dei gratissima serpit
 Nulla tibi placidos sumpet cura anxia somnos.
 25 Ne subito terrore tremis, vastæque ruine
 Exagitet tua corda timor, velut impius horret,
 Occultum quatiente animo tortore flagellum.
 26 Nam custos tibi semper erit Rex ætheris alti,
 Ne subito in cæcos laqueos & retiæ gressum

Involvas

- Involvas inopina tuum, captusque traharis.
- 27 Officii mora lenta tul ne differat horam,
Quod præstare potes, nullo impediente, rogantl.
- 28 Cur ira sollicitum miseris in rebus amicum
Compelles; abeas hodie, cras deinde reditō,
Copia larga tuam nummorum ubi degravat arcā?
- 29 Ne socio meditare dolos, quando ocia carpit
- 30 In laribus tibi vicinis; hominisque beatam,
Qui nunquam tibi damna dedit, ne rumpe quietem.
- 31 Tu nunquam invideas pravis, scelerumque ministris,
Illorumque vias animo aversare malignas.
- 32 Nam domino impietas odio est, verū ille plorū
Mentibus alta sui retegit mysteria regni.
- 33 Devovet ille domos, atque ardua testa malorum,
Atque favore suo justorum habitacula servat.
- 34 Prosequitur meritis fastos ille cachinnis,
Sed placidis animo contritum spectat ocellis.
- 35 Gloria prudentes merces æterna sequetur;
Dedecūs atque pudor stultos pro laude manebit.
-

C A P. IV.

- A**urem adhibete patri, soboles dilecta, docenti,
 1 Consiliisque meis intentam advertite mentem.
 2 Optima do præcepta, meam ne spernite legem.
 3 Nam proles dilecta patri & carissima matri
 Ipse fui; monitisque bonis me instruxit uterque.
 4 Talibus illa meam sermonibus imbuit aurem,
 Corde memento meas voces retinere, libenter
 Observa mea iussa, dabunt servata salutem.
 5 Disce quid est virtus, & posce exemplar honesti,
 Nec desleste tuas nostris à vocibus aures,
 6 Ne contempta tibi jaceat sapientia, tutrix
 Sic erit illa tibi: toto si amplecteris illam
 Pectore, in innumeris te proteget illa periclis.
 7 Præcipua est rerum sapientia, quicquid ubique
 Quæris, ad hanc animum quærendam dirige certum.
 8 Hanc reverenter habe, sic te in sublimia tollet;
 Hanc avidis ulnis amplectere, sic tibi nomen
 Præclarum, eximiisque tibi concedet honores.
 9 Illa tuo capiti decus admirabile reddet,
 Regificoque tuum cinget diadema crinem.
 10 Aurem adhibe monitis, nate O carissime nostris,
 Sic tua longævos vita extendetur in annos.
 11 En ego, vivendi quam dat sapientia normam,
 Te docui, & rectos monstravi insistere calles.

- 12 Cum gradiere, tuos gressus mora nulla tenebit,
 Nec, lapsu minitante, gradus currendo, lababunt,
 Cum tibi pes agilis rapido volat ocyor Euro.
- 13 Justitiam, rectique viam amplexare, nec illam
 Desere, constantique animo retinere labora;
 Namque est illa tuæ columen, tutelaque vitæ.
- 14 Tu sceleri addictæ callem ne attingito turbæ,
 Semita neve tibi carpatur dira malorum.
- 15 Hanc fuge præteriens procul, aversuque recede.
- 16 Nam, nisi quid patrent sceleris, dormire recusant,
 Et nunquam admittunt oculis aut pectore somnum,
 Clam nisi stræcta aliquem cadere in sua retia cogant.
- 17 Impietate dapes etenim & convivia querunt,
 Innocuoque bibunt vñnum sibi sanguine partum.
- 18 Sed via iustorum lucis nitet Instar Eoæ,
 Quæ magis atque magis claro splendore resulget,
 Donec ad ætherii pervenit culmen Olympi.
- 19 At via pravorum tenebroſæ est æmula noctis,
 Nam titubante gradu, opposito nullo obice, nutant.
- 20 Mi puer, aurem adhibe nostris, animumque loquellis;
- 21 His oculos ne averte tuos, medioque repostas
- 22 Corde reconde tuo: vitam inventientibus ipsas
 Restituunt, lætumque novant per membra vigorem.
- 23 Cor servare tuum memor esto: hinc flumina vitæ
- 24 Profiliunt, pravas animo aversare loquelas,
 Impia nec stolidis vomito maledicta labellis.
- 25 Verum & rectum oculis intentus respice fixis,
 Et calcanda tibi quo sit via, dirige vultum.
- 26 Et gressum perpende tuum, ut vestigia firmes.
- 27 Ne te in lœva trahat vel dextera devius error,
 Atque averte tuos procul omni à crimine gressus.

C A P. V.

- A**urem animumque meis adhibe, mi nate, loqueliſ,
 2 Ut tua corda colat sapientia ſacra, labellis
 3 Inſideatque tuis. Meretrix dulcedine vocis
 Mella refert, mollique excellit balsama lingua.
 4 Hujus amara tamen, ceu tetra abſynthia fiunt
 Ultima, & ancipitem superant ſcindendo bipennem.
 5 Hujus ad Infernas tenebras, Stygiāmque paludem
 6 Pronum tendit iter: quam callida ludit amantes?
 Innumerās habet illa vias captiva tenendi
 Pectora, ne redeas viæ ad melioris amorem.
 7 Ergo adverte animum, fili, mihi recta monenti,
 Nec mea dicta nega placidam demittere in aurem.
 8 Hanc procul effugias, propius nec limina diræ
 9 Accedas scelerata domus: ne invadat honorem
 Dextra aliena tuum, longo tibi tempore partum.
 10 Neve aliena tuos prædentur recta labores,
 Divitiisque opibūisque tuis exulta nitescant.
 11 Tum certè misero grave lamentabere queſtu,
 Corpora tabificis ubi ſunt exēfa venenis.
 12 Heu mihi! tum dices, cur verba ſalubria ſprevi?
 Obſtruxique meam ſanis moritoribus aurem?
 13 Cur ego neglexi recta obſervare docentes,
 Monſtrantēlique mihi vitæ p̄cepta beatæ?
 14 Cætibus in mediis hominum, populique catervis
 Crimina noſtra grayem attulerant patefacta pudorem.

- 15 Tu bibe fonte tuo, quantum præcordia poscunt,
Sumpti ex amne tuo latices tibi guttur inundent.
- 16 Tu fontes disperge tuos, tua lympha redundans
Scindat in innumeros sese per compita rivos.
- 17 Flumina sola tibi tua conjugialia durent,
Neve aliena tuas prædetur dextera lymphas.
- 18 Fons tuus insigni domini bonitate redundet,
Gaudia legitimi carpas juvenilia lecti.
- 19 Sit cervæ illa tibi, blandæque simillima damæ,
Gaudiæ, lacteolis tribuat tibi mille, papillis.
Perpetuaque animum teneat dulcedine raptum.
- 20 Nam tibi cur meretrix, alieni succuba lecti
Pectora mellifluis fallat corrupta venenis?
- 21 Nam videt ex alto divum pater atque hominum rex
Res hominum, atque oculis spectat mortalia justis.
- 22 Impietate suâ cadet impius, atque jacebit
In laqueis miser ipse suis; &, imagine falsâ
In cæcos fraudum anfractus ducente, peribit.
-

C A P. VI.

Si vice dilecti tu forsitan obses amici
 Factus eras, junxitque datâ nova foedera dextrâ,
 2 Heu mihi! nate, tuis cecidisti in retia verbis,
 Implicitisque tuo laqueis sermone teneris.
 3 Hoc age, mi fili, totamque huc dirige mentem,
 Captus ubi miseri laqueis hærebis amici.
 Téque illumque simul concordi foedere pacto
 4 Hosti adjunge tuo: nec te sopor occupet ullus
 Ante, nec in miseros obrepat somnus ocellos.
 5 Hoc age, téque cito venientibus eripe dannis.
 Venantis tremebunda manum ceu cerva rapacem
 Præcipitata fugit, laqueos velut aucupis arctos
 Effugiens volucris rapidâ petit æthera pennâ.
 6 Parvula (nonne vides?) magni formica laboris,
 7 Aspice, sponte suâ, nullo duce, præside nullo,
 8 Ore trahit, quodcunque potest, atque addit acervo,
 Æstivisque legit viatum sibi gnavor ter horis.
 Hanc adeas, durumque pati sic disce laborem.
 9 Heu piger! in quantas redivivi luminis umbras
 Extensus tibi somnus erit? proh! quando soporem
 10 Excuties? duri impatiens tunc ille laboris,
 Talia secum agitans tacito sub corde revolvit:
 Da paulum lassos oculos submirtere somno,
 Da paulum nutare mihi, nervosique sopore
 Tendere defessos, veterisque resumere vires.

- 11 Sic tibi paupertas, tibi sic penuria rerum
 Ut latro instructus gladio & fulgentibus armis,
 Stulte superveniens, miseram damnare quietem
 Coget, & innumeris Coelum lacerare querelis.
 12 Vir malus, addictus sceleri, circum ambulat ore
 13 Vaniloquo ; pariterque oculo, digitoque loquaci
 14 Et pede significat. Taciturno in pectore fraudes
 Ille sovet, nequitque dolos, disjungit amicos.
 15 Mox igitur præceps subitâ cadet ille ruinâ,
 Atque in fata ruens, nullo impediente, peribit.
 16 Hæc sex Omnipotens, septem hæc pater ætheris odit,
 17 Fastosumque supercilium, falsamque loquela,
 18 Innocuoque manum foedatam sanguine, pectus
 Fœcundum sceleris, subito quoque facta ruentes
 19 In scelerata pedes, pronum in mendacia testem,
 Quique maligno animo fidos abjungit amicos.
 20 Aurem adhibe monitis intentam, nate, paternis,
 Maternamque animo legem ne sperne superbo.
 21 Hæc tua perpetuis circum fint nexa catenis
 Pectora, sintque tuo veluti redimicula collo.
 22 Lex servata ducem tibi se præbebit eunti,
 Perque soporiferæ tenebrosa silentia Lunæ
 Proteget illa tuum, custos fidissima, lectum,
 Alloquiisque suis vigilantem in nocte juvabit.
 23 Lex etenim lux est, & splendentissima lampas,
 Consiliisque suis aures adhibentibus illa
 Sancta salutiferæ monstrat compendia vitæ.
 24 Ne te decipiat blandæ dulcedine linguae
 Fœmina, adulterii maculat quam infamia foedi.
 25 Nequaquam illa tuum jecur ulceret, inque furorem
 Ne trahat illa suis tacite tibi pectus ocellis.
 26 Nam meretrix lasciva virum deducit ad imam
 Pauperiem, panisque illi vix frusta relinquit.
 Sic parat illa tua laqueos & retia vitæ.

- 27 Quis gremio amplecti flammam queat ignis anhelit
 28 Vestibus illæsis? ardescen temque favillam?
 Quis calcare potest, plantis non igne perutis?
 29 Sic qui legitimi socialia foedera lecti
 Perrumpens violat, scelere haud illæsus abibit.
 30 Si bona quis dextrâ capiens aliena rapaci
 Auferat, ut mala dura famis compescere possit,
 31 Visa est culpa levis, culpæque accommoda poena est;
 Ut septemgeminis compenset furtâ tributis,
 Si quid, in angustis laribus quod reddat, habebit.
 32 Ast is, legitimi violat qui foedera lecti,
 Mente caret, vastamque sibi parit ipse ruinam.
 33 Dedeetus ille sibi parit indelebile, quod non
 Longa dies auferre queat; nam flamma virilem
 34 Zelotypa invadens animum, implacabilis ardet.
 35 Nec pretiis amplis compescitur illa, nec ullo
 Munere victa jacet, sœvum saturata furorem.
-

C A P. VII.

Vices, natę, meas, animo mea jussa reconde,
 2 Jussa animo mea conde tuo ; si cura salutis
 Ulla tibi est, pupillę oculorum hæc more tenellat
 3 Conserva ; hæc digitis innecte, inscribe tabellis
 4 Pectoris. Et caræ sapientia more sororis
 Sit dilecta tibi, cognatam hanc ore saluta,
 5 Ne te in prava trahens alieni succuba lecti
 Foemina, mellifluis corruptat corda venenis.
 6 Namque ego de celis latè inferiora fenestrâ
 7 Dum circumspicio ; dum per juvenilia nostros
 Agmina volvo oculos, juvenem sine pectore, cerno,
 8 Qui tendebat iter blandæ meretricis ad ædes,
 9 Vespere nunc primo, repetente cubilia Phœbo
 Cærula, nunc mediæ per opaca silentia Lunæ.
 10 Protinus, ecce, illi meretrix occurrit eunti,
 Vestibus ipsa suis cuivis manifesta videnti,
 Nequitiámque professa suam. Corde illa doloso est,
 11 Ore procax, & mente ferox, nec limine tecti
 12 Se tenet illa sui ; triviis sed in omnibus errat,
 Et plateis : illam videt angulus omnis avaro
 Prædæ inhiantem animo, tacitaque in sede latentem.
 13 Hunc igitur cupidis juvenem complexa lacertis,
 Oscula blanda dedit, vacuâ tunc fronte pudoris
 14 Talia voce refert ; Hodie mihi viætima cæsa est,
 Persolyique meum, pretiosa piacula, votum.

- 15 Atque idcirco tuos exivi querere vultus,
Quæsivi & reperi, pretium mihi dulce laboris.
- 16 Lectulus, ecce, meus tyrio ntidissimus ostro
Fulger, & in varias effingitur arte figuræ.
Atque hic strata jacet Phariæ de vellere lanæ
Vestis, hyperboreas superans candore pruinæ.
- 17 Et myrræ lachrymis, casiaque & dulcis amomi
Undique odoriferis oblectat pectora succis.
- 18 En age per totam carpatum gaudia noctem,
Gaudia, sollicitas placidè mulcentia curas,
Donec ab Eoīs Sol fluctibus exserat axem.
- 19 Vjr meus, ecce, domo procul est, longamque paravit
- 20 Ire viam ; & loculum tulit ille viatica secum
Ære gravem, certoque die rursum ille redibit.
- 21 Sensim his blanditiis juvenilia pectora traxit,
Et parere sibi dulci sermone coëgit.
- 22 Hanc sequitur tunc ille ducem, ceu taurus ad aram
Sacrificam, ad rigidæ stultus ceu triste catastæ
- 23 Supplicium sine mente ruit ; subitoque paratos
In sibi præcipitat laqueos male cauta volucris,
Nec tum instare suæ videt ulla pericula vitæ :
Hanc sequitur sic ille ducem, cæcoque repente
Transadigente jecur telo miserable plorat.
- 24 Ergo animos monitis, O nati, advertite nostris,
Irrita nec vacuis mea verba remittite ventis.
- 25 Illius aversos removete à tramite gressus,
Neve huc veltra trahat tacite scelerata libido
- 26 Pectora, nam innumeros crudeli vulnere stravit
Semianimes, quin innumeros quoque robore firmos
Perdidit illa viros, & funere merlit acerbo.
- 27 Illius Infernas donus est quæ ducit ad umbras
Sempta, & horrifici tenebrosa cubicula lethi.

C A P. VIII.

Nonne æterna Dei proles sine matre creata
 Clamat? & elatam fundit Sapientia vocem?
 2 Sublimi stans illa loco per aperta viarum,
 3 Urbis & in portis bipatentibus, agmina densæ
 Quas turbæ celebrare solent, ita farier infit:
 4 En ego vos, homines mortali semine creti,
 5 Voce voco. O quid fit sapientia, discite, stulti,
 Discite justitiam moniti, & non temnere numen;
 Hæc etenim humani vera est sapientia cordis;
 6 Aurem adhibite mihi, pulchra & præclara docenti;
 Nämque ego de rebus præstantibus ora recludam.
 7 Vera loquar, nostris odio est fraus dira labellis.
 8 Omnia justitiae mea sunt concordia verba,
 Nil pravum, nil turpe docent, nil crimine fœdum.
 9 Omnia clara viris prudentibus illa patescunt,
 10 Et facilè apparent sapientibus: Ergo metallis
 Consilium niveis merito præponite nostrum,
 Et rutilis, Pax tollus aqua quæ divite volvit.
 11 Longè est Eois potior sapientia gemmis,
 Et quæcunque hominum genti est jucunda voluptas.
 12 Illa ego, quæ vero sapientia nomine dico,
 Sanctaque mecum habitat prudentia, tecta revelo,
 Abditaque in tenebris resero mysteria densis.

- 13 Ille Dei verus timor est, opus omne scelestum
 Æternis petiisse odiis, ego corde superbos,
 Fastosumque supercilium, linguamque protervam
 Prosequor, atque odiis pariter prava omnia justis.
- 14 Consilium nostrum est, nostra est sapientia, veri
 Cognitione boni, forti quoque robore præsto.
- 15 Præside me, cincti rutilo diademate reges
 Jura magistratique regunt, sanctamque senatum.
- 16 Præside me, celso geniti de sanguine, totum
 Quotquot ubique gerunt pacem vel bella per Orbem,
 Sub ditione suâ populis pia jura ministrant.
- 17 Quisquis amore mei trahitur, me mutuus ejus
 Tangit amor, quicunque petit me pectore puro,
- 18 Invenit. Immensis opibus gazisque redundo.
 Est quoque noster honos, & gloria, divitiaeque,
 Justitiâ comitante, meæ sine fine redundant.
- 19 Nam meus est fulvo fructus pretiosior auro,
 Auro, littoreis quod decolor Indus arenis
 Colligit, & nivei longè genus omne metalli
 Exsuperant nostri reditus, gazæque reposæ.
- 20 Justitiam, rectique viam, me, me duce, quisquis
 Quærit, eam inveniet, mediisque hunc tramite duco
 Judicii, legisque meæ mysteria pando.
- 21 Hæc facio, ut vero qui me amplectuntur amore
 Nanciscantur opes, & eisdem in secula fruantur.
- 22 Me pater Omnipotens longo possedit ab ævo
 Jampridem, ante operum primordia cuncta suorum.
- 23 Illi olim æternis fueram comes addita sæclis,
 Ante mare & terras & quod tegit omnia cœlum.
- 24 Æquora vasta maris, liquidi yada vitrea ponti,
 Cum generata fui, primæva ab origine nondum
 Emerlere, cavas néque fons ebulliit undas.

- 25 Nec dum parturiit montana cacumina, nec dum
 Collibus intumuit vastæ nova machina Terræ,
 Cum sibi me æquævam genuit Pater ille perennis,
- 26 Nec dum etiam aerios montes, campóque jacentes
 Terrarum, ille opifex dextrâ Omnipotente creavit.
- 27 Cum primum ætherii radiantia moenia regni
 Condidit, hic illi pariter comes ipsa sedebat,
 Cum super ætiferum duo brachia vasta profundum
 Junxit, ut, æquali spatio distantibus illis,
 Altera pars staret, pars altera duceret Orbem.
- 28 Cumque suis stabilita locis cava nubila fixit,
 Jussit & ætiferò fontes exire profundo.
- 29 Æquora limitibus cum sæva coercita certis
 Continuit, vetuitqut datas transcendere metas.
 Cum jam prima novæ statuit fundamina terræ;
- 30 Hunc juxta comes usque fui, comes usque remansi,
 Una propago mei longo genitoris ab ævo,
 Ingens delicium illi, & quotidiana voluptas.
- 31 Illius ante oculos exultans læta fovebam
 Gaudia, dum humanis habitandum gentibus Orbem
 Præscia tecum animo magnâ dulcedine volvo.
 Delitiæque meæ fuerant terrena colentes
 Arva homines, luteæ facti de pulvere Terræ.
 Hæ mihi delitiæ primæ, hæc mea prima voluptas.
- 32 Ergo meis animos monitis adverte, nati,
 Qui mea jura colunt, hi terque quaterque beati.
- 33 Consiliis aures (vera hæc sapientia) rectis
 Arrigate, atque animis minimè contemnite vanis.
- 34 Fœlicem O hominem, mihi qui non denegat aurem,
 Quotidièque meæ procumbit ad ostia portæ,
 Liminis atque mel defixus postibus hæret,

- 35 Nam qui me repetit, vitam simul ille beatam
Invenit, & eternumque Dei per saecula favorem
36 Obtinet, at nostri qui irritat numinis iram,
Ipse liber miser insidias & retia sternit,
Et petit ipse suam lethali vulnere vitam.
Qui me odere, sive capiuntur amore ruinae.
-
- 22
-

C A P.

C A P. IX.

- A** Spice tecta sibi sublimibus alta columnis
 Septem de Pario Sapientia marmore fecit.
 2 Mactatūque suo morti ingentes hecatombas
 Tradidit, & liquidi varie genus omne lyæi
 Misçuit, & politis instravit fercula mensis.
 3 Ancillásque suas emisit, ut undique lectos
 Ad lauta invitent homines convivia. Vocem
 Urbis in arce suam aériâ sic fundit, adesdum
 4 O simplex animi, stolidoque ita farier init :
 5 Vescere pane meo, varii quoque vina saporis
 6 Tu nostrâ bibe mista manu, tultosque relinque,
 Ut vitæ ingrediare vias, & recta capessas.
 7 Si contemptorem divini numinis ullum
 Admoneas, frustra effusus tibi sermo pudorem
 Incutiet, pravæque dabit ludibria lingue :
 8 Si stolidum verbis tentas reprehendere, saevis
 Te petet ille odiis ; at conciliabis amorem
 Tu tibi, prudentem placido sermone monendo.
 9 Suggere consilium sapienti, hortatibus ille,
 Pulso errore, bonis tractus, meliora capesset.
 Imbuto pietate viro documenta ministra,
 Et pletatis amor flammâ majore calefcat.
 10 Principium domini timor est & origo sciendi,
 Et sanctum novisse Deum, sapientia vera est.
 11 Nam per me innumeris tua continuabitur annis
 Vita, & perpetuo sine fine beabitur ævo.

- 12 Si sapias, sapis ipse tibi, fin sancta piorum
 Confusa abjicias, uni tibi poena luenda est.
- 13 Stulta est mentis inops mulier, linguaque proterva:
- 14 In trivioque sedens, huc hue accede, viator,
- 15 Clamat, & illa virum sensu & ratione carentem
- 16 Captat, illaqueat blandæ dulcedine linguae.
- 17 Furtivæ, sic inquit, aquæ quam dulce bibuntur?
 Quam sumpta in latebris oblectant fercula cæcis?
- 18 At miser iste suæ cæcatus amore ruinæ,
 Nescit in his latebris crudeli tabe peremptos
 Esse viros, Stygii tenebrisque jacere sub Orci.
-

C A P. X.

*Quisquis ubique homines cupidas advertite mentes,
Hec Solomon moriens celeberrima dicta reliquit.*

LÆtificat prudens genitorem natus, at ægram
Mentis inops luctu facit intabescere matrem.

- 2 Nequitiæ effugium non præstat copia nummi,
Sed sua quemque rapit pietas à faucibus Orci.
3. Non patitur mala dura famis consumere justum,
Sed sceleratorum gazas Deus abjicit amplas.
- 4 Pauperiem trahit ille, manum quicunque remittit,
Gnava sed innumeros manus accumulabit acervos.
- 5 Ille sapit, messem qui in tempore carpit, at, hora
Qui torpet somno æstivo, fit causa pudoris.
- 6 Qui benedicit, erit benedictus, at ore protervo
Qui maledicta vomit, sibi procreat ipse ruinam.
- 7 Inclita fama memor celebrat post funera justum,
Sed maledicta mali post funera fama putrescit.
- 8 Vir sapiens justos monitus admittit, at alta
Frivola qui blaterat, subito cadet ille ruina.
- 9 Tutum carpit iter, qui recta capessit, at altis
In tenebris concepta diem fraus cæca videbit.

- 10 Qui ridet, miserum affigit moerore, sed alta
Frivola qui blaterat, subito cadet ille ruina.
- 11 Justorum os fons est vitali flumine abundans,
Sæva sed asperitas exundat in ore malorum.
- 12 Excitat insanas odii truculentia lites,
Sed jucundus amor placidè virtutia omnia velat.
- 13 Noscitur ipse suæ sapientis virtute loquela,
Terga at vaniloqui rigido cœdenda flagello.
- 14 Prudentes, veluti gazas, divina tecondunt
Jussa, sed ora neci, vitiis addicta, propinquant.
- 15 Dives opum carpit velut altâ in turre quietem,
Sed vacuam ære manum miserè sua perdit egestas.
- 16 Dicit ad æternam justorum industria vitam,
Sed peccata mali pariunt, peccata pudorem.
- 17 Virtus insistit iter, qui dat monitoribus aurem,
Sed reprehensorem placidum qui respuit, errat.
- 18 Qui sermone odium blando circumlimit, & qui
Probra injusta vomit, pariter stultescit uterque.
- 19 Peccatum haud aberit, nimium si verba redundant,
Qui sapit, ille suam didicit frenare loquelandam.
- 20 Argento similis purgato est lingua piorum,
Sed minimi est pretii pravorum ignobile peccatum.
- 21 Justorum eloquium multis alimenta ministrat,
Sed quia mente carent, stultorum turba peribunt.
- 22 Auxiliante Deo crescit bona copia rerum,
Nec tamen interea dolor anxius urit habentem.

- 23 Turpe patrare scelus stolido jocus esse videtur,
Sed pietas aliis sapientem mortibus ornat.
- 24 Quæ ventura sibi timet impius, hæc eadem illi
Contingent, venietque bonis optata voluptas.
- 25 Turbinis instar abit vacuas sceleratus in auras,
Justus at æternam tenet usque in sæcula sedem.
- 26 Lumina ceu fumus, dentes offendit acetum,
Haud aliter gravis est piger imperitantibus ipsi.
- 27 Prorogat humanam domini reverentia vitam,
Impius at cadet ante diem, & truncabitur annis.
- 28 Vir bonus affequitur speratæ gaudia vitæ,
Sed spes vana mali vacuas volitabit in auras.
- 29 Lex divina bonis animos & robur adauget,
Certa ruina manet fraudis scelerumque ministros.
- 30 Nunquam expulsa fugit pia gens, sed turba malorum
In nullis diuturna tenent habitacula terris.
- 31 Proditur ore pio puri sapientia cordis,
Sed lingua ex merito pravorum exsecta peribit.
- 32 Noyit grata loqui justorum turba virorum,
Sed mala verba vomit gens impia voce proterva.

C A P . XI.

Falsa bilanx serum Domino, qui cuncta gubernat,
Exosa est, sed justa bilanx est grata voluptas.

- 2 Dedeccus atque pudor, fastu surgente, sequuntur,
Vera at corde humiles sapientia tollit in altum.
- 3 Integritas tutum in mediis facit esse periclis
Justum, at mens scelerata suam parit ipsa ruinam.
- 4 Nil in divitiis opis est, ubi numinis ira
Ingruit, at pietas lethi de fauce revellit.
- 5 Justitia est rectrix homini, qui recta capessit,
Consiliisque suis ibit turba impia pessum.
- 6 Justitia incolumem in quovis discrimine justum
Reddit, at ipsa suo in laqueo gens prava tenetur.
- 7 Expectata diu pravos à funere fallunt,
Et male spes concepta malos in morte relinquit.
- 8 Justus ubi exierit discrimine, pravus in illud
Incidit, atque cadens capitur, captusque tenetur.
- 9 Vicinum trahit in laqueos, qui corde doloso est,
Sancta sed incolumem praestat sapientia justum.
- 10 Prospera cum justo veniunt, urbs læta triumphat,
Et paena canunt homines, pereunte scelesto.

- 11 Sanctorum felix benedictio prosperat urbem,
Urbem autem stygiæ subvertunt toxica linguae.
- 12 Mensis inops socio verbis insultat inquis,
Sed sapiens justo cohibet moderamine linguam.
- 13 Non retinet patulâ commissa fidéliter aure
Garrulus, at celanda tegit vir mente fideli.
- 14 Consultore carens populus ruit, ast ibi tutum
Præsidium reperit, monitorum ubi turba redundat.
- 15 Sub titulum qui sese aliorum nomine mittit,
Plectitur : exosus vadimonia, tuta capessit.
- 16 Fœmina sancta suum tenet inviolata decorum,
Magnanimique viri norunt bene parta tueri.
- 17 Vir bonus in miseros, sibi gaudia læta ministrat,
Torquet at ipse suam crudelis pectora vitam.
- 18 Non fructum optatum sceleris turba impia carpit,
Sed quem recta juvant, venit huic certissima merces.
- 19 Justitia ut vita vera est via, sic quoque gaudens
Impietate, suam sibi procreat ipse ruinam.
- 20 Respuit Omnipotens hominem, qui corde protervo est,
Sed quem recta juvant, illi est jucunda voluptas.
- 21 Impius haud meritam quovis molimine poenam
Effugit, at sevo eripitur gens sancta periclo.
- 22 Aurea porcino veluti gemma addita rostro,
Sanâ mente carens mulier formosa videtur.
- 23 Expectata bonis veniunt, meritâmque sceleris,
Spe pereunte, Deo patitur sub vindice poenam.

- 24 Est amplas qui spargat opes, sed dicitur exit,
Est quoque parca manus nimium, quæ reddit egenos.
- 25 Largus opum cumulabit opes, aliena benigne
Arva rigans, propriis large ille rigabitur arvis.
- 26 Qui sata clausa tenet, populo maledictus ab omni est.
Sed paucum benedictus erit, qui vendit egenis.
- 27 Quærendi studiofa bona sibi corda favorem
Conciliant, queriturque suam gens prava ruinam.
- 28 Præsidio qui fidit opum, cadet ille, suarum
Justus at irriguo floret ceu ramus in horto.
- 29 In sua qui sævit, vento potietur inani,
Cogeturque viro stolidus servire sagaci.
- 30 Gens pia vita producit amabile lignum,
Et sapit is, qui animas lucratur morte carentes.
- 31 En etiam in terris justos sua pena manebit,
Quid patiendum igitur fraudis scelerumque ministris?
-

C A P. XII.

QUI monitis aures adhibet, vir peccatore fano est,
Sed bruti instar habet, pia quem reprehensio laedit.

- 2 Vir bonus est carus Dómino, sed corde malignus
Illi odio est, meritamque dabit pro crimine pœnam.
- 3 Impietate virum stabiliiri haud viderat ætas
Ulla, sed æternis pietas manet integra sæclis.
- 4 Ceu regale viro diadema est fœmina prudens,
Atque pudenda viri tabes est ossibus hærens.
- 5 Ut decet, ut justum est, pia sunt consulta piorum,
Sed scelerata dolos meditatur turba malignos.
- 6 Lingua maligna sitit cædem, sed lingua piorum
Ipsos horrifci rapiet de faucibus Orci.
- 7 Difflit, & subitis cadit impia turba quinis,
Contra at firma manent habitacula justa piorum.
- 8 Prudens laude sua merito florebit, at imo
Impietas nutrita sinu contempta jacebit.
- 9 Quicunque officium, quamquam servile ministrat,
Est melior, quam sæva famæ, quæ turgida fastu est.
- 10 Justo haud negligitur pecorum vel cura suorum,
Impius at simulans misereri, est corde cruentus.

- 11 Qui sua rura colit, saturabitur ille ciborum,
Sed qui est mentis inops homines sectatur inanes.
- 12 Fraudibus illaqueare alios vir impius optat,
Sed benefacta viri pariunt, bona germina, justi.
- 13 Impius ipse suâ illaqueat se in retia linguâ,
Sed medio emerget pietas expta periclo.
- 14 Vir bonus ipse sui fructu satiabitur oris,
Et potietur ovans manuum mercede suarum.
- 15 Stulto visa sua est via recta, at pectore fano-est,
Confiliis quicunque bonis non abnegat aurem.
- 16 Stultorum ira cito patefit, sed pectore prudens
Cæcâ nocte tegit, possunt quæ afferre pudorem.
- 17 Vera loqui quemcunque juvat, justo ore profatur,
Ficta sed eloquitur falsus mendacia testis.
- 18 Sunt queis lingua truci proscindit acutius ense,
Sed misericors assert sapientum lingua salutem.
- 19 Verax lingua manet longum stabilita per ævum,
Sed ficti pravique tenax spatiū breye durat.
- 20 Impia turba dolos tacito sub corde volutat,
Sed sibi lætitiam, quos pax juvat alma, procurant.
- 21 Nil male continget justorum in secula genti,
Sed fructum sceleris carpet sceleratus amarum.
- 22 Falsa loquela Deo est odio, sed consona menti
Vox ubi verba refert, illi est jucunda voluptas.
- 23 Prudentis medio latitat sapientia corde,
Stultitiamque suam stultorum pectora produnt.

- 24 Alta laboriferæ scandunt moderamina dextræ,
Verum ignava manus pendit servile tributum.
- 25 Pondere tristitiae cum cor mortale gravatur,
Lætitias viget alloquiis, animosque resumit.
- 26 Dignior est longè socio vir justus, at illos,
Quos via prava juvat, miserè suus abstrahit error.
- 27 Venando sibi capta piger non ignibus assat,
Impiger at multo sibi parta labore tuetur.
- 28 Justitiae recto graditur qui in tramite, vitam
Assequitur, mortisque procul fugit ille periclo.
-

D C A P.

C A P. XIII.

Filius est prudens, patri qui recta monenti
Aurem adhibet, sed consiliis malus obstruit aurem.

- 2 Vir bonus ipse sui fructu satiabitur oris,
Sed sibi damna suis parit impia lingua loquelis;
- 3 Tutus agit vitam, qui scit frenare loquelandam,
Sed nimium patefacta parit sibi lingua ruinam.
- 4 Optat habere piger frustra, sed copia dives
Sedulitatis erit merces, fructusque laborum.
- 5 Sunt odio justis falsae mendacia linguae,
Impius at ficto sibi procreat ore pudorem.
- 6 Justitia est rectis animi, tutela, sed atrum
Exitium impietas ipsis autoribus affert.
- 7 Est qui jactat opes, dum nil habet, est & egenum
Qui se conqueritur, dum copia dives abundat.
- 8 Humanam redimit nummorum copia vitam,
Sed vacua ære manus contemnit recta monentem.
- 9 Gloria justorum radianti lumine splendet,
Sed subito lampas pravorum extincta jacebit.

- 10 Procreat insanas inflata superbia lites,
Sed prudens recto frenat moderamine linguam.
- 11 Dilabuntur opes male partæ, at copia nummi,
Quam justus peperit labor atque industria, crescit;
- 12 Spes dilata gravat pectus mortalibus ægris,
Sed cum optata venit, vita fit amabile lignum.
- 13 Ibit in exitium, qui jus venerabile spernit,
Præmia sed, legem sacram qui observat, habebit.
- 14 Lex pia prudentum, fons est vitalis, ut atræ
Effugiant homines, illâ duce, retia mortis.
- 15 Conciliat meritum prudentia sacra favorem,
Sed via plena malis sceleratæ est impia vita.
- 16 Vir sapiens prudenter agit, sed pectoris expers
Stultitiam facit ipse suam notescere cunctis.
- 17 Nuncius infidus miseræ sibi causa ruine
Fiet, at alma salus cunctis, qui corde fideli est.
- 18 Qui monitorem abigit, pudor illum & prendet egestas,
Sed qui aurem dat consiliis, acquirit honorem.
- 19 Nosse fruique Deo est sanctis jucunda voluptas,
Sed piget injustos scelerata relinqueret facta.
- 20 Prudentes sectare, cupis si evadere prudens,
Sed qui se stolidis gaudet sociare, peribit.
- 21 Prædia natorum natis transmittit habenda
Vir pius, ille tenet manibus congesta malorum.
- 22 Copia larga cibi, tuguri sub culmine parvi est,
Sed citò perdit opes, artem qui ignorat habendi.

- 23 Filius illi odio est, scuticæ qui parcit habenis,
Sed matura patris correptio monstrat amorem.
- 24 Fercula lauta famem possint que vincere, justus
Sumit, at ingluviem sequitur penuria diram.
-

C A P.

C A P. XIV.

ADifcat, firmatque domum sibi scemina prudens,
Stulta sed ipsa suis manibus cito diruit illam.

- 2 Ille Deum verè metuit, qui in tramite recto
Ambulat, ille Deum spernit, qui hinc devius errat.
- 3 Stultorum insano fastus dominatur in ore,
Sed pia turba suis evadit salva labellis.
- 4 Stercoris immundi purum est praesepē, ubi taurus
Nullus, at ex validi proventus robore tauri.
- 5 Impia non blaterat fidus mendacia testis,
Falsus at impavidā fundit perjuria lingua.
- 6 Derisor quid sit sapientia querere frustra
Sudat, at ante suos pia gens hanc cernit ocellos.
- 7 Aversare hominem sensu & ratione carentem,
Quamprimum ore vides vanas efferre loquelas.
- 8 Prudentes rectum sapientia carpere callem
Instruit, at stolidos seducit devius error.
- 9 Peccatum esse jocum putat impia turba, sed illum,
Qui dominum reverenter habet, vir sanctus honorat.
- 10 Peccatus amara sibi quæ sint bene novit, & ejus
Lætitias causas alieni haud cernere possunt.

- 11 Tecta cadent vastis pravorum impulsa ruinis,
Sed piæ turba domos tranquillâ in pace tenebunt.
- 12 Est via quæ quamvis homini recta esse videtur,
In stygias errore vias, & tartara dicit.
- 13 Cor etiam in medio torquet cura anxia risu,
Gaudâque illa gravem generant mutata dolorem.
- 14 Præmia digna feret scelerum qui devius errat
Corde, piämque beant pariter sua præmia vitam.
- 15 Mentis inops cunctis adhibet sermonibus aurem,
Sed prudens animo librat, sibi quâ sit eundum.
- 16 Vir sapiens metuit, scelerûmqâ à calle recedit,
Stultus at ipse suam incurrit fidendo ruinam.
- 17 Imprudenter agit, subitam qui ardescit in iram,
Et commune odium est, fraudes qui in pectori versat.
- 18 Stultitiam simplex, genuinus possidet hæres,
Sed pia prudentem sapientia laude coronat.
- 19 Ante bonos sese inclinat scelerata propago,
Et malus ante fores justorum inflexus adorat.
- 20 Pauper ubique jacet, sociis quoque vilior alga est,
Sed parit inumeros exundans nummus amicos.
- 21 Magna est culpa viri, socium qui spernit egenum,
Sed qui præbet opem miseris est ille beatus.
- 22 Qui malâ corde coquunt, nonne illi immaniter errant?
Sed pax atque fides comitatur recta studentes.
- 23 Utilitas omni comes est adjuncta labori,
Sed quænam est soboles vani sermonis? egestas.

- 24 Gloria prudentes, veluti diadema, coronat,
Stultitiaeque ferunt ingloria præmia stulti.
- 25 Defendit miseris verax à faucibus Orci
Lingua, sed innocuae mendax est prodiga vitæ.
- 26 Tutela & columen Deus est reverentibus ipsum,
Et natis illorum est anchora firma salutis.
- 27 Fons vitæ Domini timor est, ut retia mortis
Efugias, tutoque loces in tramite gressum.
- 28 Ingens regis honos numerosæ est copia turbæ,
Principis at populo decrescit fama minuto.
- 29 Rex ille est dominusque sui, qui tardus ad iram est,
Stultus at est, subitas qui mox ardescit in iras.
- 30 Corpora sana facit mens sana, ast omnia livor
Inficit ossa, imas consumit tæbe medullas.
- 31 Autorem ille suum spernit, qui vexat egenos,
Sed misericordia concedit opem, qui numen honorat.
- 32 Impius in stygias fatali lege tenebras
Truditur, at spes alma pium nec morte relinquit.
- 33 Prudentum in medio sapientia corde quiescit,
Sed stulti quæcunque gerunt, sunt obvia cunctis.
- 34 Justitia est ingens generosæ gloria genti,
Crimen at aspergit populo cuicunque litoram.
- 35 Attollit famulum sapientem gratia regis,
Regis at ira premat, faciunt qui digna pudoris.

C A P. XV.

- M**olla dicta trucis sunt lenimenta furoris,
Sed fera vox animos rabidam succendit in iram;
- 2 Prudenter docet ore loqui prudentia cordis,
Prona sed in stolidas stolidorum est lingua loquelas.
 - 3 Quicquid agunt quocunque loco pravique bonique
Spectat ubique oculis dominus mortalia justis.
 - 4 Lingua bona est vite prædulcis amabile lignum,
Indicium autem animi lingua est vitiata maligni.
 - 5 Contemnit monitus vacuus vir mente paternos,
Sed sapit ille, piis qui dat monitoribus aurem.
 - 6 Justorum in domibus pretiosæ est copia gazæ,
Pravorum at misero quatitur domus alta tumultu.
 - 7 Dispergunt monitus sapientum labra salubres,
Sed non sic faciunt malefanæ pectora turbæ.
 - 8 Victima pravorum, Domino ingratissima rerum est,
Sed læsâ trahit aure preces, & vota piorum.
 - 9 Scimita pravorum, Domino est exosa, sed illos
Diligit ex animo, qui fas & jura sequuntur.
 - 10 Consiliis adhibere bonis non sustinet aurem,
Atque ideò moritur, recti qui jura relinquit,

- 11 **Tartara nigra oculis divinis clara patescunt,**
Quam clarè ergo hominum cernit penetralia cordis !
- 12 **Non sua reprendi gaudet malefacta scelestus,**
Consiliisque bonis facilem non exhibet aurem.
- 13 **Cor lètum exhilarat vultum, at depresso dolore**
Corda animi vires rapiunt, franguntque vigorem.
- 14 **Vir sapiens quid sit rectum justumque sequitur,**
Sed stolidâ gaudet vanorum indagine stultus.
- 15 **In luctu miseri ac tristi mærore senescunt,**
Sed cui cor hilare est, epulas habet ille perennes.
- 16 **Recula, quâ fruitur recti mens conscientia, gazis**
Est melior fraude & crudeli cæde paratis.
- 17 **Pauper amans viridi recreatur dulcius herba,**
Viscere quam saturi dives sine amore juvenci.
- 18 **Incitat ore trucem sœva vir mente furorem,**
Sed litem alloquio dirimit, qui tardus ad iram est.
- 19 **Semita pigrorum spinis horrescit acutis**
Undique, justorum contra via plana patescit.
- 20 **Corda paterna puer sapiens dulcedine palpat,**
Sed matrem ipse suam stolido qui est pectore spenit.
- 21 **Stultitia est mentis vacuo jucunda voluptas,**
Dirigit at recto sapiens in tramite gressum.
- 22 **Si consultor abest, bene coepta evanida fiunt,**
Metam at consiliis tangunt firmata petitam.
- 23 **Gaudia magna datum responsum in tempore menti**
Procreat : O quanta est vox tempestiva voluptas !

- 24 Sublimi supero^{rum} pedes in tramine prudens
Collocat, inferni procul ut sit limite regni.
- 25 Tecta superba Deus pravorum evertit, at orbæ
Tecta viro viduæ coelesti numine firmat.
- 26 Sunt exosa Deo gentis consulta malignæ,
Gentis at innocuæ lætâ babit aure loquelas.
- 27 Diruit ipse suos, ardet qui lucra, penates,
Sed fœlicem agitat, qui tpernit munera, vitam.
- 28 Justorum responsa parat prudentia peccus,
Impius at rabidæ effundit mala toxica linguae.
- 29 Est procul à pravis Dominus, sed vota precésque
Justorum placidâ non durus suscipit aure.
- 30 Lux oculi cor lætificat, famæque benignæ
Gloria clara fovet carnem, recreatque medullas.
- 31 Qui monitis præbet facilem vitalibus aurem,
Cœtibus ille locum in sacris admissus habebit.
- 32 Illi anima est odio sua, qui contemnit honestum
Consilium, ille sapit qui paret recta monenti.
- 33 Te docet, ut sapias, Domini reverentia, fastum
Pone superbum animi, magnique sequentur honores.

C A P. XVI.

COrde parare preces docet, atque his ore profusis
Dat responsa Deus; divinum munus utrumque est,

- 2 Omnia munda putat sua gens mortalis, at alti
Qui sedet arce poli, mentis penetralia librat.
- 3 Tu, quæcumque facis, rerum committe parenti,
Incæptisque tuis finem dabit ille secundum.
- 4 Destinat ipse suo Dominus, quæ fecit, honori
Omnia, quin pravos etiam ad mala fata paratos.
- 5 Elatos animo cunctos Deus ætheris odit,
Nec poenam effugient, factò licet agmine certent.
- 6 Cum bonitate fides sceleris sordem abluit atri,
Æternique timor Domini vitia impia pellit.
- 7 Si tua facta placent Domino, qui cuncta gubernat,
Hostis atrocem animum vertens tibi reddet amicum.
- 8 Parta labore bono tenuissima recula præstat,
Copia quam innumeri, quam fraus congesit, acervi.
- 9 Cogitat ipsa viam sibi mens humana tenendam,
Sed regit humani Dominus vestigia gressus.
- 10 Regis ineft sacrif sententia dia labellis,
Nec probat ore nefas, nec aberiat tramite legum.

- 11 Justa bilanx rerum Domini est, cuncta ille creavit
Pondera, jure igitur trutinam sibi vendicat omnem.
- 12 Turpe patrare nefas justo execrabile regi est,
Justitiæ solium quoniam stabilitur avitum.
- 13 Justa labella piis merito sunt grata voluptas
Regibus, atque favent homini rectum ore loquenti.
- 14 Mortiferi lictoris habet regalis adinstar
Ira, sed hanc prudens animi compescere novit.
- 15 Regis amor vitæ dat lumen amabile, mentem
Recreat, agricolam veluti serotina nubes.
- 16 O quanto est auro melius sapientia lucrum?
Quam longè nivei pretio anteferenda metalli?
- 17 Justorum est via strata, malis absistere coepitis,
Et servare viam, est vitæ servare salutem.
- 18 Antevolat subitam mens fastu inflata ruinam,
Et, lapsu veniente, animi tolluntur in altum.
- 19 Deposito fastu ad tenues accedere præstat,
Quam spolia ampla viros inter legisse superbos.
- 20 Ille bonum, qui res animo prudente ministrat,
Invenit, inque Deum fœlix quicunque recumbit.
- 21 Pectore qui est sapiens, nomen prudentis habebit,
Doctrinamque sovet dulcis facundia linguae.
- 22 Cognitio est vitæ scaturigo perennis habenti,
Verum nil nisi stulta docent, & frivola stulti.
- 23 Prudentis docet ora viri sapientia cordis
Intima, doctiloquis illum instruit illa labellis.

- 24 Dulcia verba, favis veluti manantia mella,
Sunt jucunda animæ, recreant quoque corporis artus.
- 25 Est via, quæ recti sub imagine fallit euntem,
Donec ad inferni tenebras seduxerit Orci.
- 26 Omne laborat opus sibi quisque, hoc postulat illum
Os, alimenta famis mala dura ut pellere possint.
- 27 Impius ore scelus per jurgia concitat atrum,
Ejus & in stygiis ardescit flamma labellis.
- 28 Impia voce serit sceleratus semina litis,
Vincitque amicitiae dissolvit firma fusurro.
- 29 Vir socium alloquiis pravis violentus inescat,
Inque malas trahit ille vias sermone maligno.
- 30 Claudit & ille suos, scelus ut meditetur, ocellos,
Progenieratque nefas, ubi linguam in verba resolvit,
- 31 Sunt canæ diadema comæ venerabile, justum
Si retinent, rectaque movent in tramite gressum.
- 32 Fortior est qui se, quam qui fortissima vincit
Mœnia, & heroas superat vir tentus ad iram.
- 33 In germium fors jacta cadit, sed dirigit illam
Arbitrio Deus ipse suo, qui cuncta gubernat.

C A P.

C A P. XVII.

- A**RIDA frusta juvant, dulcem comitantia pacem,
Plusquam epulis onerata domus, quam jurgia turbant.
- 2 In stolidum, serve O sapiens dominabere natum,
Accipiēsque pacem domini post funera sortem.
 - 3 Argentum & rutilum spectatur in ignibus aurum,
Sic hominem sua fama probat virtute nitentem.
 - 4 Vir malus & mendax sceleratæ accommodat aurem
Linguæ, auditque libens promptum ad perjuria testem.
 - 5 Autorem ipse suum spernit, qui ridet egenos,
Suppliciumque manet, damnis gaudentem alienis.
 - 6 Gloria sunt senibus proles numerosa nepotum,
Gloria sed pueris generosum est stemma parentum.
 - 7 Dedeget insipidam verborum gratia linguam,
Quam minus ergo decent magnum mendacia regem?
 - 8 Donum instar lapidis pretiosi effulget habenti,
Et quocunque movet, sequitur fors prospera, gressum.
 - 9 Qui peccata tegit jucundum nutrit amorem,
Sed qui digna pudore aperit, sejungit amicos.
 - 10 Plus longè opprobrium sapientis vulnerat aurem,
Quam centum infictæ stultorum in corpora plagæ.

- 11 *Vir malus est simul ore procax, & corde rebellis,
Ergo manum injiciet crudelis nuncius illi.*
- 12 *Ursa homini occurrat potius, privata catellis,
Quam stultus, cum stultitiae laxavit habenas.*
- 13 *Ille bonum quicunque malo compensat, habebit
Séque domumque malæ comitantia fata ruinæ.*
- 14 *Jurgia, per rimam ut revolubilis unda patentem
Sponte fluunt, igitur venienti absitite liti.*
- 15 *Qui probat injustos, qui justos ore maligno
Improbat, hos pariter mundi Deus arbiter odit,*
- 16 *Cur stolido recte sapiendi occasio frustra
Opportuna datur, vacuus dum pectore torpet?*
- 17 *Verus amicus amat miseris in rebus aticum
Atque bonis, vinclum fors dura haud rumpit amoris.*
- 18 *Mentis inops juncta firmat temeraria dextrâ
Foedera, proque suo sese supponit amico.*
- 19 *Peccatum huic cordi est, quicunque est pronus ad iram,
Quæ rit & ipse suam, cui mens elata, ruinam.*
- 20 *Nil fructus capit inde boni, qui corde protervo est,
Exitioque cadit, cui prava est lingua, tremendo.*
- 21 *Qui stultum generat, sibi procreat ille dolorem,
Lætitiamque patri nullam dat stulta propago.*
- 22 *Cor lætum recreat, veluti medicamine corpus,
Offa sed atque imas ticcet mens fracta medullas.*
- 23 *Impius oblati tacitè donum accipit auri,
Ut patrocinio defendat prava maligno.*

- 24 Ante oculos prudentis adeat sapientia coram,
Sed stolidorum oculi per terræ extrema vagantur.
- 25 Filius est stolidus genitori causa doloris,
Et facit ille suam luctu intabescere matrem.
- 26 Non æquum est punire bonos, & piectere reges,
Cum pia jura colunt, legum & præscripta sequuntur.
- 27 Qui prudente animo est, parcum os habet ille loquendi;
Qui sapit, ille gerit generosam in pectore mentem.
- 28 Stultus ubi ora tenet, sapiens prudensque videtur,
Creditur esse animi, cohabet qui labra sagacis.
-

C A P. XVIII.

VIR sapiens magno doctrinæ accensus amore,
Illiū abjunctus turbā penetrale recludit.

- 2 Unde voluptatem stulto sapientia præbet,
Hinc nisi fastosæ ut pateat vesania mentis?
- 3 Cum sceleratus adeſt, pariter comes additur illi
Contemptus, fastusque superciliosusque superbūm;
- 4 Instar aquæ manant sapientum verba profundæ,
Atque ut fons, liquidos fundit prudentia rivos.
- 5 Non æquum est favisse malæ sub judice causæ,
Judicioque piam falso subvertere turbam.
- 6 Jurgia sæva movet verbis lingua improba stulti,
Eius & ora vocant ad fustim & verbera dextram.
- 7 Perniciem stultus proprio sibi fabricat ore,
Et struit ipse suis sibi retia dira labellis.
- 8 Vulnera sæva facit vesano garrulus ore,
Vulnera, ad internas uteri penetrantia partes.
- 9 Qui piger est, operique suo non sedulus instat,
Hunc decoctoris fratrem appellare licebit.

- 10 Æterni nomen Domini est fortissima turris,
Currit in hanc justus trepidans, reperitque salutem.
- 11 Divis opes ipsi velut urbs munita videntur,
Altaque turrigeri referunt fastigia muri.
- 12 Fastoso præcunte animo, mox hora ruinæ
Advenit, atque humilem sequitur mox gloria mentem.
- 13 Rebus in ignotis qui dat responsa, priusquam
Audiat, ille suum meritò parit ipse pudorem.
- 14 Spiritus humanus potis est mala corporis ægri
Ferre, sed ipsa animi patitur quis vulnera fracti?
- 15 Rimando referat rerum penetralia prudens
Pectore, & aure bilit leges, artémque sciendi.
- 16 Munera grata viro venerandi in limina ditis
Dant aditum, & coram procerum consistere vultu.
- 17 Qui prior accedit propriam defendere causam,
Justus, eum nondum socio scrutante, videtur.
- 18 Litibus imponit finem, dirimitque potentum
Jurgia, ad innumeros hominum fors commoda casus.
- 19 Frater ubi meritam fratrem succendit in iram,
Illa invicta manet, velut urbs circumdata muris.
- 20 Oris ab ipse tui fructu satiabere ventrem
O homo, & à propriis venienti germine labris.
- 21 En linguam penes est vitæque necisque potestas,
Quisquis amat propriam, pascat se hoc germe, vitam.
- 22 Qui fidam uxorem reperit, dignam ille repertu
Rem reperit, Cœli hoc dedit indulgentia donum.

- 23 Blanditur pauper, precibūisque obnixus adorat,
Sed reponsa ferox dives tonat ore superbo.
- 24 Quisquis habet fidos, blandè compellet, amicos,
Hæret amicus enim propior quandōque propinquo.
-

E 2

C A P.

C A P. XIX.

PAuper, in integræ graditur qui tramite vitæ,
Divite fasto est melior, pietatis inani.

- 2 Luce carere nocet menti ; in deliria cæco
Qui zelo ruit, à vera ratione recedit.
- 3 Devia mens hominis trahitur cum errore sinistro,
Bile tumet, rerumque obmurmurat ille parenti.
- 4 Innumeri magnis opibus cumulantur amici ;
Sæva sed à sociis hominēm sejungit egestas.
- 5 Non sceleris dignâ mendax mercede carebit
Lingua, nec effugiet meritam pro crimine poenam.
- 6 Principis in magni sele insinuare favorem
Multi optant, omnésque colunt sibi munera dantem.
- 7 Oderunt inopem fratres, at quam procul omnes
Abscedunt, frustra quos ore precatur, amici ?
- 8 Cui petitur multo studio sapientia, vitam
Diligit ille suam, multa hæc bona donat habenti.
- 9 Non sceleris dignâ mendax mercede carebit
Teilis, & interitum certò patietur acerbum.
- 10 Vesanum & mentis vacuum haud decet alma voluptas,
Quam minus ergo suis Dominos parere ministris ?

- 11 Novit atrocem animi prudens frenare furorem,
Injustumque pati tacitus sicc murinure damnum;
- 12 Principis ira fremit, ceu vox horrenda leonis,
Sed favor instar habet sparxi per gramina roris.
- 13 Filius imprudens genitori est causa doloris,
Imber & assiduus conjux est improba linguae.
- 14 In sobolem transmittit opes pia cura parentum,
At rerum à Domino donatur foemina prudens.
- 15 Incidit in pigrum curis mens nuda soporem,
Esuriētque manus, nulli quæ affixa labori est.
- 16 Servat & ille animam, qui leges juraque servat,
Sed moritur, cui nulla viarum est cura suarum.
- 17 Qui dat pauperibus, Domino dat mutuò, & illi
Credita certè iterum multo cum fœnore reddet.
- 18 Offensas teneri, dum spes est, corripe nati,
Nec fletu lachrymisque manum compescere cogat.
- 19 Poena luenda viro est, rabidam qui est pronus in iram,
Nam servatus ubi semel est, mox denuò peccat.
- 20 Consiliis aures adhibe, rectumque capesse,
Ut sapias, longamque trahas post funera vitam.
- 21 Scinditur in varias hominis mens anxia curas,
Firma sed æterni Domini consulta manebunt.
- 22 Non amor atque favor tenuis temnendus amici,
Longè etenim est melior mendaci divite pauper.
- 23 Dat vitam Domini timor, & custodit in omni (pellit.
Tempore, & omne malum, cladémque & damna re-

- 24 Ignavus gremio impositis sedet, ecce, lacertis,
Rursus ad ora suam piget inde reducere dextram.
- 25 Percute voce tuâ pravum, simpléxque cavebit,
Prudentem reprehende virum, prudentia crescat.
- 26 Qui patrem exhaustit, pellitque è limine matrem,
Dedecus ille parat natus, turpémque pudorem.
- 27 Consiliis, mi nate, malis aurem obstrue, quæ te
A recto deerare docent, pietate remotâ.
- 28 Impia lingua sacri contemnit juris honorem,
Devorat ore nefas sceleratae infania turbæ.
- 29 Poena severa manet spretores ætheris alti,
Stultorum & meritas expectent corpora plagas.
-

C A P. XX.

PEctora ludificat generosi copia vini,
In furias ignemque ruit, qui illuditur illo.

- 2 **P**rincipis ira fremit truculenti more leonis,
Noxius ipse sibi est, illum qui irritat ad iram.
- 3 **E**st homini præclarus honos compescere litem,
Stultus at omnis amat rebus se inferre alienis.
- 4 **F**rigora sæva timens ignavus arare recusat,
Ergo rogabit inops per messis tempora panem.
- 5 **I**ntima cordis aquam referunt consulta profundam,
Qua tamen illa trahat, sapienti haud hydria defit.
- 6 **U**nusquisque suæ præco bonitatis abundè est,
Sed quam poene fides hominum commercia fugit?
- 7 **J**ustus in integræ graditur qui tramita vitæ,
Posteritate sua felix post funera vivet.
- 8 **R**ex pius & justus, solio qui insidit avito,
Dissipat omne malum flammâ radiantis ocelli.
- 9 **E**cquis in orbe potest sic dicere; cor mihi mundum est,
Mensque manūlque mihi vacat omni à crimine proflus?
- 10 **M**ensuræ variæ pariter, variæque bilances
Sunt odio rerum Domino, qui dilgit æquum.

- 11 Ipse puer per facta docet puerilia, quali
Sit genio, num jura colat, num recta capeſſat.
- 12 Lucem oculos, auresque ſonos admittere noſti ;
Fecit utrumque Deus pollentis robore dextræ.
- 13 Somno impone modum, ne te deprendat egeſtas,
Lumina clauſa aperi, ſic tu ſatiabere panis.
- 14 Vile eſt, emptor ait, vile eſt, ſed, merce receptâ,
Lætus abit, celebratque hilari ſua gaudia plauſu.
- 15 Mirarîſne aurum, & lapides Oriente petitos ?
At gemma eſt pretiosa magis prudentia lingua.
- 16 Veſtem, quâ tegitur, pro pignore sumite ab illo,
Foemina quem illaqueat alieni ſuccuba lecti.
- 17 Partus fraude cibus manat dulcedine primum,
Sed poſt ora replet, dentesque infestat arena.
- 18 Conſiliis decreta bonis non irrita fiunt,
Si monitis rectis moveare, accingere bello.
- 19 Garrulus arcanum retegens circum ambulat, ergo
Diſce cavere virum, blando qui ſubdolus ore eſt.
- 20 Quicunque ore patri aut auſit maledicere matri,
Illiſus obcuris umbris erit obruta lampas.
- 21 Fraude dolóque potest ſubito res crescere primum ;
Sed rem fraude malâ partam mala fata ſequuntur.
- 22 Tu cave compensare malum, ſed mente perennem
Expecta patiente patrem, dabit ille ſalutem.
- 23 Sunt exofa Deo diverſæ pondera formæ,
Atque iuſta bilanx eſt indigniſſima laudis.

- 24 Cum regat humani Dominus vestigia gressus,
Ecquid homo, quænam sua sit via, noscere possit?
- 25 Præcipitat sese in laqueos, qui prodigus ore
Vota facit, dein, facta an fas violare, requirit.
- 26 Impia sacrilegæ sapiens Rex agmina turbæ
Sparsa fugat, calcansque rotâ viatrice triumphat.
- 27 Spiritus humanus Domini est candela, suaque
Intima rimatur ventris penetralia luce.
- 28 Cana fides regem, placida & clementia præstat
Incolumem, regisque thronum prudentia firmat.
- 29 Gloria sunt vires juveni, sed magna senectæ
Gloria sunt nivei ipsarsi in caput omne capilli.
- 30 Triste malum expurgat violento à vulnere livor,
Intima sic uteri plague penetralia purgant.
-

C A P. XXI.

TN dextrâ Domini cor est regale perennis,
Et flectit, quounque libet, cœu flumen aquarum.

- 2 Quisque hominum sua facta probat, sed rector Olympi
Optimus humani librat penetralia cordis.
- 3 Fas & jura sequi, rectique insistere callem,
Gratus est longe Domino quam centum hecatombæ.
- 4 Fastosumque supercilium, peccatumque superbum
Peccatum est, hominisque labor quicunque scelesti.
- 5 Turba laboris amans, animi se robore ditat,
Ast operæ celeris fit pauper & indigus autor.
- 6 Quisquis opes falso ore parat, cœu turbine venti
Jactatas disperdet, & in sua funera curret.
- 7 Impietate suâ predatrix turba peribit,
Nam divina sacri contemnit dogmata juris.
- 8 Ore procax, vultuque serox, animoque proterva est
Impia turba ; vacat manus & mens labe piorum.
- 9 Præstat in excelsi latebris se abscondere tecti,
Quam latas habitare domos, ubi scemina jvrgat.
- 10 Impia delectat sceleratam injuria turbam,
Nec socium oppressum in rebus miseratur egenis.

- 11 Vir pius observat tecta alta domosque malorum,
Subvertique videt tandem impietate colentum.
- 12 Impia facta videns piecti vir pectori simplex,
Hinc sapere incipiet, sapiensque hinc doctior exit.
- 13 Qui duram ocludit miseris clamantibus aurem,
Ipse etiam sine fruge preces effundet inanes.
- 14 Clandestina trucem compescunt dona furorem,
Munus & in gremio violentam comprimit iram.
- 15 Fas & jura animum oblectant pietatis amantem,
Sed quibus impietas cordi est scelerata, peribunt.
- 16 Qui quis ubique suos recto de tramite gressus
Verterit, ille manet cassam inter lumine turbam.
- 17 Turba voluptati nimium quae indulget, egebit,
Nec multum auget opes oleaque & vitis amator.
- 18 Pro justis obses datur impius, & redimenda
Gens scelerata datur pretium pro gente piorum.
- 19 Incultos habitare locos atque arida tefqua
Est melius, quam litis amans ubi foemina saevit.
- 20 Prudentum in domibus gaza est oleumque reposum,
Verum haec stultus homo cineres consumit in atros.
- 21 Justitiae rectique sequax, animoque benignus,
Justitiam, vitamque, altosque acquirit honores.
- 22 Prudenti eloquio sapiens urbana potentum
Præsidia, & vires verbo cito dejicit omnes.
- 23 Qui linguam osque suum frænat moderamine certo,
Seryat ab innumeris animam vitamque periclis.

- 24 Improbus ore, animoque ferox, & corde superbus
Rite vocandus erit, rabidam qui sœvit in iram.
- 25 Angitur ignavus sine fine cupidine vanâ,
Ejus namque manus pigræ est fugitiva laborum.
- 26 Quærerit avarus opes soli fibi nocte diéque,
Sed non parca inopi justorum est dextra precanti.
- 27 Victima quæque viri Domino est exosa scelesti,
At quanto magis, hanc offert ubi mente maligna?
- 28 Ibit in exitium testis perjurus, at ille
Qui jam audita refert, constanti hæc mente tuetur.
- 29 Impius obdurans faciem in sua funera currit,
Justus at in ruto vestigia tramite firmat.
- 30 Consilium & quævis animi sapientia docti
Nil valet adversus Dominum, qui cuncta gubernat.
- 31 Sanguinea est fortis sonipes in bella paratus,
Verum certa salus Domino dependet ab uno.
-

C A P. XXII.

- D**ivitias longè bona fama supervenit amplas,
Et niveum & rutilum superant bona verba metallum.
- 2 Dives inopsque locum fors congregiuntur in unum ;
Fecit utrumque opifex idem, pater ille perennis.
 - 3 Venturum prudens videt, evit atque periculum,
Damna sed in sua mentis inops cæco impete fertur.
 - 4 Mens fastu vacua, & domini reverentia magnas
Divitias, vitamque altosque acquirit honores.
 - 5 Retibus & stimulis spinarum est obsita densis
Semia pravorum, sibi qui cavet abstinet illis.
 - 6 Quâ decet ire viâ tenero puer audiat ævo,
Atque illam haudquaquam, senio veniente, relinquet.
 - 7 Pauperibus pollens opibus dominatur, & illos
Mutua qui accipiunt, danti servire necesse est.
 - 8 Messis inanis erit mortali prava ferenti,
Ejus & ira minax vacuam vanescet in auram.
 - 9 Ejice derisorem, & lis infana quiescet,
Cumque ignominia probrosoe jurgia linguae.
 - 10 Pectore qui furo est, vacuūque à crimine fraudis,
Huic linguae ob dulces veneres rex ipse favebit;

- 12 Lumina clara Dei rectum justumque tuentur,
Atque injusta viri subvertit verba scelesti.
- 12 Ecce foris leo rugit atrox, piger inquit, in ipsis
Occidat plateis, tulero cum ē limine gressum.
- 13 Scortorum puteus fallax est lingua profundus,
Quem premit ira Dei se præcipitabit in illum.
- 14 Stultitia innexa est puerili in corde, sed illam
Virga inficta manu patriā procul inde fugabit.
- 15 Qui sibi querit opes, tenuem spoliando quiritem,
Muneribusque colit dites, evadit egenus.
- 16 Vocibus aurem adhibe sapienti ex ore profusis,
Cörque animumque libens nostris adverte loqueliſ.
- 17 Nam mea noctareā manant dulcedine verba,
Hæc etiam ipſa tuis disces efferre labellis.
- 18 Hæc tibi nunc hodie, tibi nunc patefacta reclusi,
Ut tua nixa Deo fiducia firma perennet.
- 19 Aurea nonne tibi peraravi hoc codice dicta,
Confiliis monitisque tuam dum dirigo mentem;
- 20 Ut tibi divini pateant mysteria verbi,
Utque docere alios, cupiunt qui inquirere, possis?
- 21 Tu miserum, quoniam miser est spoliare caveto,
Nec, quia robur adeit, crudeliter opprime egenum.
- 22 Nam pater Omnipotens causam defendet eorum,
Et spoliabit, ab his spolium quicunque tulerunt.
- 23 Jure sodalitii tibi ne conjunge ferocem,
Nec tibi fit socius rabidam vir bonus in iram;

- 24 Moribus illius ne tu inficiare malignis,
Accersisque tuae laqueos & retia vite.
- 25 Tu minimè cari fias unquam obles amici,
Nec vice tu alterius solvendo obnoxius æri.
- 26 Nam tibi solvendi si desit copia, stratum
Cur tibi surriperet, recubant ubi corpora, lectum?
- 27 Limitem ab antiquis proavis dudum ante statutum
Ne quæquam remove, si cura est juris & æqui.
- 28 Quod si hominem videas, operi qui sedulus instat,
Ille inter proceres, vulgo non stabit in imo.
-

C A P. XXIII.

SI tibi forte datur magnatum accumbere mensis,
Appositas epulas attento lumine specta :

- 2 Atque tuum, admoveas cultellum, ad guttur, acutum,
Si, stimulante gulâ, te concitat ardor edendi.
- 3 Fercula lauta animo quibus horum mensa redundat
Ne cupias, fallacis enim sunt plena veneni.
- 4 Ne nimis augendis opibus tua corda fatiga,
Judiciique tui dictatis fidere noli.
- 5 An bona vis oculis spectare evanida fixis?
Quid? quod opes fugiunt, aquilæ velut alta petentes.
- 6 Tu ne pariem oculo spectantis carpe maligno,
Nec lautæ illius rapiare libidine mensæ.
- 7 Qualia mente putat, talem hunc scis esse, libenter
Mande, ait, atque bibe, at fraudem sub pectori versat;
- 8 Dulcia frusta tuam revomes demissa per alvum,
Verbâque vana cadent blandæ fallacia linguae.
- 9 Stultorum insipidas ne frustrâ effire per aures,
Nam tua contemnent penitus sapientia dicta.
- 10 Limitis antiqui, caveas, statione remotâ,
Patribus orborum puerorum invadere agellum :

- 11 Horum namque potens dextrâ est opib[us]q[ue]; redemptor,
Is te in jus trahet, & peraget sub jūdice causam.
- 12 Mentem intende tuam studiis & rebus honestis,
Atque adhibe faciles rectis monitoribus aures.
- 13 Ne cohibe à puerō justæ moderamina virgæ,
Non fato cadet ante diem, si corripis illum:
- 14 Percuties igitur virgā puerilia terga,
Atque illum horrifici rapies à faucibus Orci.
- 15 Cor si, nate, tuum sapiat, mihi lētitia cor
Gestiet, atque animum palpabunt gaudia nostrum.
- 16 Et mea saltabunt trepidis præcordia fibris,
Verba decora tuis sunt effusa labellis.
- 17 Ne tibi cor pungant scelerum, livore, ministri,
Sed domini sacrum retine sine fine timorem.
- 18 Advenient optata tibi, majoraque tandem,
Nec miserè spes vana cadet, portere petitis.
- 19 Nate, adverte animum, & quam dat sapientia normam
Disce sequi, rectoque in tramite dirige gressum.
- 20 Ne sedeas inter turbam, quæ dedita vino est,
Et vorat immodico pretiosam gutture carnem:
- 21 Vastæ namque gulæ est, atque ebrietatis egestas
Filia, dat laceras lethæa ignavia vestes.
- 22 Aurem adverte patri, qui te generavit, & illam,
Quæ peperit, ne sperne, puer, cum elanguit ævo.
- 23 Doctrinam pietatis emas, ut recta capebas,
Sanctorumque pliis pretium postpone libellis,

- 24 Concipiet justi genitor vehementia nati
Gaudia, lētitiam capiet, qui procreat illum;
- 25 De te latus erit pater & tua mater, & illi
Quæ peperit, tacitum palpabunt gaudia pectus.
- 26 Cor mihi da, mi nate tuum, mea jussa capesse,
Intentoque meos observa lumine gressus,
- 27 Nam pūtei instar habet meretrix lasciva profundi,
Atque aliena refert angustam foemina fossam :
- 28 Clam struit insidias, veluti prædæ imminet auceps,
Multiplicatque suis vitiis peccata virorum.
- 29 Quis tacito sub corde dolet ? quis multa revolvit
Tristia mente sua ? patitur quis jurgia linguae
Aspera ? Quis stolidis effutit multa loqueliis
Frivola ? multa pati quis vulnera cogitut insens ?
Lumina ejus habent contractum bina ruborem ?
- 30 Tempore queis longo in madidis hærere popinis
Cordi est, & variis accendare pectora vinis.
- 31 Tu nimium fixis oculis ne respice vinum,
Cum lēto rubet ore, suum in cratere colore
Cum dedit, atque alaci volvit sua corpora motu.
- 32 Tandem atros adhibet morsus serpentis adinstar,
Nec minus ardentí stimulo quam vipera pungit.
- 33 Spectabis, rabidum vino stimulante furorem,
Externas, oculo fractus patrante, puellas.
Intima pestiferas effundent pectora voces.
- 34 Instabuntque tuæ metuenda péricula vite,
Ut si quis medi⁹ recubaret in æquore ponti,
Aut in veliferi dormiret vertice mali,
Unde cito excideret subita veniente procella.

35 Precussere meum, dices, crudelia corpus
Verbera, sed nullum mihi tunc pepérere dolorem,
~~Nec mihi sensus erat numerosi vulneris ullus.~~
Quando his evigilabo malis? sed mobile pectus
Est mihi, vina trahunt animum, repeisque popinas.

C A P. XXIV.

NE tibi livor edax ob prospera fata malorum
Cor cruciet, nec te socium his adjungere tenta.

- 2 Namque dolos dirūmque nefas in pectore versant,
Verbāque pestiferis fundunt atrocia linguis.
- 3 Ædificat firmātque domum prudentia mentis,
Te&aque magnificis stabilit subnixa columnis:
- 4 Et coacervat opum cumulos sapientia vastos,
Replet & innumeris spatioſa cubicula gazis.
- 5 Vir sapiente animo fortī quoque robore præstat,
Accuinulātque suas prudenti pectore vires.
- 6 Consilio suadente bono, gere martia bella,
Namque ibi certa salus ubi copia consiliorum est.
- 7 Ingenium stulti superat sapientia, cœtu
Prudentum in medio non ora resolvere novit.
- 8 Qui scelus atque nefas tacito sub pectore nutrit,
Ille hominis meritò scelerati nomen habebit.
- 9 Impia crimen habent mentis consulta malignæ,
Atque odio est hominum genti scurrā improbus omni;
- 10 Rebus in adversis animo si forte fatigas,
Exiguum tibi robur inest : timidusque pericli

- 11 Ni miseros à morte trahas, si quando facultas
Est tibi, & horrific' rapias à faucibus Orci :
- 12 Si mendax falso ore refers ; nil tale sciebam ;
An non ille oculis latè mortalia justis
Qui videt, hæc tua facta notat ? vitæque perennis
Custos an ille tuæ non hæc observat ? & omnes
Compensare operum affuevit mercede suorum ?
- 13 Mel, mi nate, bonum quoniam est, dulcèmque libenter
Mande savum, grato recreanteri corpora gustu.
- 14 Sic inventa tuam rapiet dulcedine mentem
Præmia digna ferens sapientia, spēmque coronans.
Optatisque diu haud miserè fraudabere rebus.
- 15 Ante fores ne sterne viri vir improbe justi
Insidias : ejus requiem ne rumpere tenta.
- 16 Septenis vicibus justus cadit atque resurgit,
Sed præceps cadit in subitam gens præva ruinam.
- 17 Hoste cadente, tuam ne vana superbia mentem
Inflet, neve malis miseri insultes inimici.
- 18 Ne fors cuncta oculis spectans Deus undique justis
In te iram à miseri convertat clade inimici.
- 19 Ne tibi livor edax ob prospera fata malorum
Cor cruciet, vano nec adurat pectora luctu.
- 20 Nam sceleratum hominem merces non ulla manebit,
Illiū & tenebras splendor vanescet in attras.
- 21 Tu dominum venerare Deum, Regémque verere
Legitimum, atque novis intentum avertere rebus
- 22 Tu populum ; subitæ cui mox venit hora ruinæ :
Quis cladem aut horum miseram sciāt, hōs ve sequentum.

- 23 Hæc quoque prudentes decet abservare : nec alto
Sanguine progenitum, aut humili de plebe quiritem
- 24 Lædere fas ! quicunque malo sic ora resolvit,
Justus es, hunc populus circum undique devovet omnis.
Oderintque homines Phœbo sub utroque jacentes.
- 25 Sed reprehendenti facta impia, grata voluptas
Advenit ; hunc sequitur totum fausto omnië vulgus.
- 26 Quisquis blanda animo reddit responsa benigno,
Olcula dat cupidis illius quisque labellis.
- 27 Tu ligna & lapides medio tibi collige campo,
Materiâque domum tandem molire parata.
- 28 Ne socium, testare, tuum quæ lædere possint,
Nullo urgente, tuis quenquam neque falle labellis.
- 29 Jure maligna malis factis ego facta rependam,
Præmia digna homini referam, si dixeris, erras.
- 30 Forte ego pampineum transibam desidis hortum
Desidis, & penitus sensu & ratiōne carentis.
- 31 Ecce illic lolium, & vacuæ dominantur avenæ,
Carduus, & spinis horrens paliurus acutis,
Lappæque & tribuli, disjectusque undique murus.
- 32 Rudera ego hæc oculis contemplans turbida fixis,
Consilium vitæ cepi mihi rite regendæ :
- 33 Sic secum loquitur, stolidâ quicunque laborem
Mente fugit, verum subitis fugientia plantis
Ocia persequitur, cupidisque amplectitur ulnis :
Da paulum lassos oculos submittere somno,
Da paulum nutare mihi, nervosque sopore
Tendere defessos, veteresque resumere vires :

34 Sic tibi paupertas, tibi sic penuria rerum,
 Hostis ut instructus clypeo & fulgentibus armis,
 Aut qui nocte tenet gladium contumque viator,
 Stulte, superveniens, miseram damnare quietem
 Coget, & innumeris coelum lacerare querelis.

H

F 4

C A P.

C A P. XXV.

HÆC etiam Solomonis erant dicta aurea, Regis Hezekiae sanctis quondam perarata ministris.

- 2 Gloria magna Dci est tenebris rem abscondere cæcis,
Verum est regis honos, mysteria pandere rerum.
- 3 Alta Poli spatia, & quam tendat Terra sub umbras,
Regum & nosse animos, hominum est res invia menti.
- 4 Subtractam à niveo fæcem sepone metallo,
Vâisque labore suo dignum purgator habebit.
- 5 Regis ab aspectu sceleratam subtrahe turbam,
Et pia jura dabit, solio subnixus avito.
- 6 Regis in adspectum subito ne te ingere gressu,
Nec magnatum oculis offer te in luce videndum :
- 7 Præstat ut hæc lætas resonent tibi verba per aures,
Huc ascende, gradu quam si inferiore loceris
Principis ante oculos, ipso spectante pudorem.
- 8 Ne nimium sis pugnæ avidus, ne forsitan alter
Vincat, inopsque animi, plenisque pudore recedas.
- 9 Cum socio contendere tuo, nec conscius alter
Hoc sciat: obscuris arcanum absconde tenebris.

- 10 Ne qui te audierit narrantem arcana, revelet
Illa palam, incutiāntque tibi patefacta pudorem.
- 11 Est bene compositis insignis gratia verbis,
Qualiter argentum decorant poma-aurea pictum.
- 12 Gemma decora velut rutilo confecta metallo,
Morigerā pius admonitor splendescit in aure.
- 13 Frigida nix grata est rabiosi in tempore signi,
Sic fidus recreat dominorum corda minister.
- 14 Se falso quisquis vesanus munere jactat,
Nubium adinstar habet, ventorūmq; imbre carentum.
- 15 Multa diuque serens pectus regale movebis,
Olsáque franguntur placidæ dulcedine linguæ.
- 16 Quantum sufficiat capias de melle reperto,
Ne tu hoc forte vomas, nimium repletus cdendo.
- 17 A socii deflecte pedem tu limine, ne fors
Sis crebro redditu gravis, & dicare molestus.
- 18 In socium qui falsa suum perjuria dicit,
Malleus est, atque ensis atroc, & acuta sagitta.
- 19 In malefidum hominem spes dura in forte recumbens,
Luxatóque pedi, fractóque simillima denti est.
- 20 Ut vestem gelido qui in frigore tollit, acetum &
Nitro adjungit, ita est, qui cantat læta dolenti.
- 21 Esuriat si forte tuus, siti átve inimicus
Esuriem compesce cibis, atque arida lymphis
- 22 Guttura : namque faces capiti super illius addes
Ardentes, dominúsque etiam tibi præmia redet.

- 23 Imbrem abigit Boreas, tetrici sic aspera vultus
Ira fugat cupidam absentes corrodere linguam.
- 24 Exigui præstat latitare in culmine tecti,
Quam latas habitare domos, nbi fœmina jurgat.
- 25 Sunt longâ à terrâ bona nuncia, quale per æstum
Dulcis aquæ saliente fitim restinguere rivo.
- 26 Justus ubi ante pedes injusti stratus adorat,
Est fonti assimilis, cum turbida flumina volvit.
- 27 Mel nimium esse nocet : sic ambitione molesta
Gloria conquisita homini, non gloria vera est.
- 28 Ille animo qui jura suo dare nescit, ad instar
Urbis haber, lapis fractæ circum undique muris.
-

C A P. XXVI.

NI X velut æstivo sub sydere, messis & imber (tur.
Tempore, sic honor est stolido cum indignus habe-

- 2 Nec volucris gradiendo, fugam nec hirundo capeſſens,
Nec diræ venere preces, injuſta voventes.
- 3 Verber equo, frænos aſino, tergōque carentis
Senſu & mente viri virgas adhibere jubebo.
- 4 Si stolido responſa dabis, cum cauſa tacendi eſt,
Ipſe etiam stolidi nomen videare meceri.
- 5 Si stolido responſa dabis, cum cauſa loquendi eſt,
Efficies, ne plus nimio ſibi plaudat inceptus.
- 6 Quicunque officium stolido committit agendum,
Amputat ille pedes, damni bibit ille liquorem.
- 7 Impatia en oculis mutilorum crura videntur,
Talis in ore viri appetit ſententia ſtulti.
- 8 Tanquam faxa liget jaculanda in verbere fundar,
Sic facit, immeſitum stolido qui præbet honorem.
- 9 Qualis ſpinæ manum vinosi incognita tranſit,
Talis in ore viri appetit ſententia ſtulti.
- 10 Maximus ille Pater diuīm, qui cuncta creavit,
Præmia digna refert ſtolidis, ſcelerūmque ministris.

- 11 Immundum ad vomitum canis ut parat ipse regressum,
Sic stultus quoque stultitiam redendo resumit.
- 12 Quod si forte vides hominem, sapientia cuius
Magna sibi est, stulto magis insanabilis ille est.
- 13 In plateis, ignavus ait, leo saevus oberrat,
In mediisque viâ rabidi furit ira leonis.
- 14 Porta in cardinibus velut hinc atque inde movetur,
Sic piger in medio versat sua corpora lecto.
- 15 In gremio impositis residet piger, ecce, lacertis,
Rursus ad ora suam piget inde reducere dextram.
- 16 At piger ipse sibi sapientior esse videtur,
Quam septem ratione viri sua facta regentes.
- 17 Qui se, praeteriens alienis litibus infert,
Ille homini est similis catulum prensa aure tenenti.
- 18 Ut passim furiosus homo ruit, atque sagittas,
Atque faces & faxa jacit, mortemque minatur;
- 19 Haud secus ille facit, socium qui fallit, & inquit,
Nonne jocor, risumque meis nunc excito verbis?
- 20 Flamma ut sponte perit, cassa est ubi semite ligni,
Sic pereunt lites, ubi garrula lingua quiescit.
- 21 Carbones tanquam atque faces carbonibus addas
Igniferis, lites ita litigiosus adauget.
- 22 Vulnera lingua facit malesanis garrula verbis,
Vulnera, ad internas uteri penetrantia partes.
- 23 Lingua ardens zelo pietatis, & impia corda,
Tecta velut nivei scoria sunt testa metalli.

- 24 Nequitiam quisquis tacito sub corde revolvit,
Diram blandiloquis fraudem occulit ille labellis.
- 25 Cum blandè alloquitur, tu ne male credulus audi.
Nam tacito scelera ille sinu septena recondit.
- 26 Quisquis atrox odium vulpino tegmine velat,
Illiū impietas illustri in luce patebit.
- 27 Incidet ille suæ ipse scrobi, qui foderat illam,
Et saxum qui volvit, in illum exinde securret.
- 28 Mendax lingua, quibus nocuit, simul oderat illos ;
Oraque blanda gravem pariunt male credita cladem.
-

C A P.

C A. P. XXVII.

- C**RASINA cur jactes nimium, quando hujus ab ortu
Solis, ad occasum tibi mox orientia nescis?
- 2 **C**oncelebrent aliena tuam præconia laudem,
Et lingua alterius, proprio laus sorbet in ore,
 - 3 **S**axum grande grave est, onerosum est pondus arenæ,
Vincit utrumque tamen stulti furor iraque præceps.
 - 4 **I**ra fremit, sævitque furor crudeliter, at quis
Invidiam perferre potest, atque obvius ire?
 - 5 **C**ensurâ vitium reprehendere præstat apertâ,
Quam tacitum occultare imo sub corde favorem.
 - 6 **Q**ui satur est, vel mella favis manantia spernit,
Verum, urgente fame, quod amarum est, dulce videtur.
 - 7 **Q**ualis avis, proprio à nido si forsan oberrat,
Talis & est, quicunque suâ à statione vagatur.
 - 8 **U**nguentum exhilarat jucundo pectus odore,
Sic quoque corda boni monitis recreantur amici.
 - 9 **T**u ne linque tuum, nec amicum linque paternum,
Nec pete fraternum, cum fors premit aspera tectum.
 - 10 **N**am tibi vicinus forsan præstabit amicus
Quod frater procul amotus, fallaxque recusat.

- 11 Nate sape, atque animum rapies dulcedine nostrum,
Et responsa dabo jacenti injuria probra.
- 12 Vir prudens sua damna videns venientia, se se
Subtrahit, at vir mentis inops ruit in sua damna.
- 13 Illius in pignus vestem accipe, debita si quis
In se aliena trahit blandæ meretricis amore.
- 14 Quisquis voce suo elatâ benedicit amico,
Surgens mane, suum caput exscrabile reddit.
- 15 Toto gutta die stillans è nubibus altis,
Et prona in lites sunt bina simillima conjux.
- 16 Hanc quicunque nigris tenebris involvere, ventum,
Unguentumque sui indicium dextra abdere certat.
- 17 Ferrum ut ferrum acuit, vultum sic alter amici
Vulta acuit, funditque novum per corda vigorem.
- 18 Qui ficum custodit, edit quoque germina ficus ;
Sic proprium qui observat herum, sibi querit honores.
- 19 Vultus ut in liquidæ simulatur imagine lymphæ,
Alterius sic corda viri vir exprimit alter.
- 20 Nunquam Tartareæ fit plena vorago gehennæ,
Humanique oculi haud acies satiata videndo est.
- 21 Argentum & rutilum spectatur in ignibus aurum,
Sic sua quemque virum ex merito præconia monstant.
- 22 Stultum inter fata pistillo mortaria tundant,
Stultitiam tamen ille suam non linquere posset.
- 23 Armento pecudique tue tu prospice. Semper
- 24 An manet usus opum ? an diadema in secula durat ?

- 25 In campo apparent viridis nova pabula sceni,
 Et terram tenerâ meditatur cuspidi gramen
 Findere, & innumeræ surgunt in montibus herbae.
- 26 Mollia dant agni teneras velamina lanas,
 Et tua prata bona capræ mercede rependunt.
- 27 Sic tibi caprini superabit copia lactis,
 Teque domumque tuam quod pascere possit abunde,
 Et jucunda tuis præbere alimenta puellis.
-

C A P.

C A P. XXVIII.

DUM moti ad Lunam folii fugit impius umbram,
Conscia mens recti superat virtute leonem.

- 2 Mutat sæpe suos gens seditiosa tyrannos,
Sed populum in longâ sapiens vir pace gubernat.
- 3 Sic tenuis tenuem premit, ut quando imber aquosus
Sternit agros, sternit fata læta botimque labores.
- 4 Collaudant pravos, legum qui jura relinquunt,
Sed qui jura colunt, istis se opponere gaudent;
- 5 Justitiam rectique viam gens impia nescit,
Illi at cuncta sciunt, Domini qui nomen adorant.
- 6 Pauper in integræ graditur qui tramite vitæ,
Est melior, quam dives opum, qui est ore malignior.
- 7 Ille sapit, qui jura colit, sed quem juvat atræ
Dedita turba gulæ, patri incutit ille pudorem.
- 8 Qui cumulavit opes injusto fœnore, debet
Has, inopes inter largâ dispergete dextra.
- 9 Quicunque avertit sacris à legibus aurem,
Respuit aure preces hujus Regnator Olympi.
- 10 In fossam cadet ipse suam, qui à tramite justum
Recto abigit, sed prosper erit per sæcula justus.

- 11 Dives agris, dives nummis sibi pectore prudens
Ut videatur, eum sapiens indagat egestas.
- 12 Plausus ubique sonat, turba exultante piorum,
Sed latitant homines, caput attollent scelesto.
- 13 Qui cæcā sua nocte tegit peccata, peribit,
Sed veniam inveniet, fassus qui hæc sponte relinquit.
- 14 Fœlix ille, sacri cohíbent quem fræna timoris,
Sed cadit in subitam mens indurata ruinam.
- 15 Ut Leo voce fremens, ut oberrans urſa, cruenti
Principis in miserum furit haud secus ira popellum.
- 16 Princeps mente carens graviter plebem opprimit, at qui
Ódit avaritiam, longos florebit in annos.
- 17 Fuderit humanum dextrâ quicunque cruorem,
In gelidum ruat, haud ullo retinente, sepulcrum.
- 18 Sospes erit, qui jura colit, qui recta capessit,
Sed cui curva sequi cordi est, sine fine peribit.
- 19 Qui sua rura colit, panem saturabitur amplè,
Sed vanorum hominum affecias urgebit egestas.
- 20 A multis benedictus erit vir corde fideli,
At non sacra famæ auri sine labe manebit.
- 21 Mortalem timuisse virum, laudabile non est,
Panis ob exiguan peccare hoc incitat offam.
- 22 Qui festinat opes nimias cumulare, sinistrum
Lumen habet, sœvamque famem haud instare tremiscit.
- 23 Peccantem ex merito quisquis reprehenderit, illi
Post favor hujus erit major, quam blanda loquenti.

- 24 Qui patrem matremve suam populatur, & inquit,
Non scelus est, meruit deoctor nomine dici.
- 25 Incitat insanas ventosa superbia lites,
Sed regi æthereo filium bona cuncta fovebunt.
- 26 Mente caret cordi proprio confisus, at illi
Qui prudenter agit, Deus est tutela salutis.
- 27 Qui miseric largitur opem, non fiet egenus;
Sed maledictus erit, vultum qui avertit egenis.
- 28 In latebras homines, caput attollente scelesto;
Confugiunt, illoque boni pereunte vigescunt;
-

C A P. XXIX.

- Q**ui s̄epe admonitus, durā cervice resistit,
Mox cadit in subitam, nullo impediente, ruinam.
- 2 Exultat populus justi cum jura ministrant,
Cum pravi moderamen habent, plebs integra luget.
 - 3 Qui pia jura colit, l̄etum facit ille parentem,
Sed rem consumit patriam, quem scorta sequuntur.
 - 4 Imperium firmat sibi rex pia jura colendo,
Sed regnum ipse suum evertit, quem munera cæcant.
 - 5 Quisquis adulatur socio sermone benigno,
Illi⁹ ante pedes fallacia retia sternit.
 - 6 Est scelerati hominis laqueus cum crimine junctus,
Gaudia sed cantu celebrat mens conscia recti.
 - 7 Justus causam inopis perpendit mente benignâ,
Impius at penitus cognoscere negligit illam.
 - 8 Turba superba suām laqueis circumvenit urbēm,
Sed populi insanos sedat sapientia motus.
 - 9 Si stolido incipiat sapiens contendere verbis,
Seu ridet stolidus, seu ringitur ille, perinde est.
 - 10 Prosequitur justos odio sitis atra cruoris,
Sed sitit humanam iustorum turba salutem.

- 11 Omnia mentis inops cordis penetralia nudat,
Sed reticet sapiens, donec venit hora loquendi.
- 12 Si Princeps faciles adhibet mendacibus aures,
Impietatis amor totum occupat undique regnum.
- 13 Æris inops ac dives opum, qui corde doloso est,
Conveniunt: amborum oculos Deus ipse recludit.
- 14 Rex inopum causas qui justo examine pensat,
Illiūs æterno solium firmabitur ævo.
- 15 Per virgam & monitus pueri mens recta capessit,
Sin monitore caret, matri fit causa pudoris.
- 16 Impietas crescit, numero crescente malorum,
Horum autem subitam cernet pia turba ruinam.
- 17 Corripe, crede mihi, natum, dabit ille quietem,
Ingentique tuam capiet dulcedine mentem.
- 18 Plebs miserè pereunt, ubi sancta oracula desunt,
Sed fœlix, qui jura Dei sacrata tuetur.
- 19 Corripiens heri famulus nil verba moratur,
Ejus & errores tacitus sine murmure ridet.
- 20 Túne vides hominem celeri nimis ore loquentem?
De stulto melius, quam ito sperare licebit.
- 21 A teneris famulum si quis forte educat annis,
Tandem longa dies facit illum evadere natum.
- 22 Concitat insanas, pronus qui in jurgia, lites,
Multaque peccata accumulat furor iraque præceps.
- 23 Fastus inanis humi ex alto dejecta recumbit,
Sed præclara humilem sustentat gloria mentem.

- 24 Consilium quicunque coit cum fure, sibi ipsi
Est odio, metuens perjurum prodere testem.
- 25 Quod si forte virum timeas, formidine mentem
Illaqueas, sed fide Deo, tutamen habebis.
- 26 Principis exoptant multi meruisse favorem,
Sed super astra sedet, cunctis qui jura ministrat.
- 27 Odit ut injustum justus, tali impius odit
More plum, rectoque regit qui in tramite gressum.
-

C A P.

C A P. XXX.

- H**ÆC sunt verba Aguris, magnâ de stirpe Jakechi,
 Verba pii sacrata viri, quæ quondam Ithieli
 Æternô Ithiell, æterno dixit Ucali.
- 2 Heu mihi ! brutus ego cunctis mortalibus unus
 Sum magis, humano vacua ah mihi pectora sensu.
 - 3 Non unquam didici, quid sit sapientia, sancti
 Cognitione Dei mea nunquam imbuta fuerunt
 - 4 Corda. Quis ætherei transcendentis sydera regni,
 Descenditque iterum ? pugno quis colligit auras
 Ventorum varias, terras ubi turbine perlant ?
 - 5 Nube quis æthereas cohibet, ceu tegmine, lymphas ?
 Quis cuncta immensæ statuit fundamina Terræ ?
 Dic mihi, dic agendum, quo gaudet nomine magnus
 Ille pater, magnique refer cognomina nati,
 Si potis es, si tanta tuam sapientia mentem
 - 6 Incolit. Omne Dei purum est à crimine verbum ;
 Ille suo clydeo fidâ spe pectora sulta
 Protegit, adversisque vetat succumbere rebus.
 - 7 Illius caveas quicquam superaddere verbis,
 Ne te corripiat meritâ succensus ab irâ,
 Atque infame tibi nomen mendacis inurat.
 - 8 Te, duo, sancte Deus precibus votisque poposci ;
 Hæc mihi, dum vivo, dum spiritus hos regit artus,
 - 9 Da, precor : Omne mihi vanum falsumque repelle,
 Nec nimis mihi dentur opes, nec me urat egestas.

- Nampe sitim victuque famem compesce modesto,
 Qui revocet lætumque novet per membra vigorem;
- 9 Ne, si forte satur iam, tua numina spernam,
 Et, quisnam Pater ille Deum est? dicam ore profano.
 Aut ne, si nimium graviter mihi incumbat egestas,
 Impia turta patrem, dextraque aliena rapaci
 Surripiam, violēmque Dei venerabile nomen.
- 10 Crimina tu servi domino deferre caveto,
 Ne te devoveat, maledictaque justa sequantur.
- 11 Gens quædam est hominum, patri quæ dira precatur,
 Nec matri. (Scelus O dirum!) benedicere gaudet.
- 12 Gens quædam est hominum, quæ pura à labe videtur
 Ipsa sibi, at nondum sordes tamen abluit atras.
- 13 Gens alia O quanto tollit sua lumen fastu?
 Atque superciliosum quantum est elata superbo?
- 14 Gens alia est, quorum dentes gingivaque cultros
 Et gladios referunt, miserorum exscindere gentem
 Queis cupiunt, totoque inopes expellere mundo.
- 15 Gignit hirudo duas gaudentes sanguine natas,
 O date, conclamant, & adhuc date. Sunt tria quædam
 Haud unquam satianda, etiam bis bina repleri
 Nescia sunt planè & nunquam sat habere fatentur.
- 16 Terra carens pluviis, venter sine semine, bustum,
 Flammarumque furor nunquam sat habere fatetur.
- 17 Illudentem oculum genitori, jussaque matris
 Contemnentem habitans corvorum in valle caterva
 Eruet, atque aquilæ juvenes illum ore vorabunt.
- 18 Sunt tria, quæ nequeo comprehendere, quattuor imo
 Sunt aciem ingenii longè superantia nostri.
- 19 Aera conscendens aquilæ vis vivida, serpens
 Altâ in rupe sedens, currēnsque per æquora puppis,
 Concomitansque virum, prohibenti nemine, virgo.

- 20 Sic mihi difficile est meretricis noscere morem.
 Exaturata cibo, terfis, ait illa, labellis,
 Nil ego commito sceleris, nil patro pudendum.
- 21 Sunt tria, quæ terram exagitant, sunt quatuor illam
 Quæ vexant, placidæque expellunt ocia pacis.
- 22 Servus ubi imperio ingenuis dominatur acerbo,
 Stulrus ubi immodicâ ventrem repleverat escâ,
- 23 Et mulier famosa tori cum foedera jungit,
 Quæque ancilla suæ dominæ successerat hæres.
- 24 Bis bina exiguo sunt corpore, sed tamen illa
 Ingentes animos angusto in pectore versant.
- 25 Formicæ populus minimo sunt robore, verum
 Grana ætitate legunt alacres, hyemique reponunt.
- 26 Sunt tantum infirmo leporum gens corpore, verum
 Ædificant in rupe domos, tutique quiescunt:
- 27 Imperium in teneras exercet nemo locustas,
 Sed tamen agminibus procedunt ordine juncis.
- 28 Aligeros hostes manibus comprendit arachne,
 Regificique habitat speciosa palatia tecti.
- 29 Sunt tria, sunt etiam gressu bis bina decoro,
 Quæ formosa legunt medio vestigia campo.
- 30 Hispidus ille leo, fortissimus ille ferarum,
 Qui non terga fugæ, sed pugnæ pectora præbet.
- 31 Et canis in vacuo volitat qui Gallicus arvo,
 Hirsutaque caper barbâ, vultuque minaci,
 Et Rex armipotens, cui nemo resistere possit.
- 32 Si te ventolis vesana superbia pennis
 Sustulit, aut aliiquid fovisti in pectore dirum;
 Ori impone manum, & male conscientia lingua filescat.
- 33 Butyrum liquidi lactis pressura profundit
 Sponte suâ, pressisque crux de naribus exit.
 Haud secus insanias pariunt quoque jurgia lites.

C A P. XXXI.

- H**IC Lemuelis adest divina prophetia regis,
Inspirata Deo genitrix quam tradidit illi.
 2 Te quid ego, fili, doceam quæ dogmata tradam?
Ex utero progresse meo, charissime fili,
Pro quo sæpe Deum precibus votisque rogavi.
 3 Tu tua ne tribuas lascivis robora scortis,
Sed regale genus perdentes effuge mores.
 4 Non regum est titubare mero, non commoda res est
Principibus nimio caput oppressisse falerno,
 5 O Lemuel, ne forte trahant oblivia potu,
Permittantque premi tenues vi & fraude potentum.
 6 Tu miseris gelidi positis prope limina busti
 7 Da potare merum: generoso tristia vino
Pectora lætificant, animosque bibendo resumant,
Dulciaque implacidas expellant pocula curas.
 8 Pro mutis, ubi seva instant discrimina mortis,
Os aperi, justamque inopum defendito causam.
 9 Os aperi, auxilio miseros solare & egenos.
Præsidioque tuæ miseris succurre loquelæ.
 10 O quibus in terris reperiti fœmina possit
Strenua? nam superat lapides Oriente petitos.
 11 Illi corda sui fidunt sectura mariti,
Nec metuit, ne clam spoliis lædatur ademptis,
Imminuatve suas furtiva injuria gazas.
 12 Illa viro, dum vita manet, prodesse studebit,
Et quacunque potest damnum ratione repellat.

- 13 Lanam & lina quibus se exerceat, illa requirit,
Intenditque manus operi, cupidèque laborat.
- 14 Puppibus est similis longinqua per æquora vectis,
Nam procul amotis mercem à regionibus afferat.
- 15 Corripit ante diem è molli sua corpora lecto,
Donec adhuc piceas nox latè exporrigit umbras,
Atque parat viçtum domui, partémque puellis
- 16 Dividit illa suis. Fœcundum observat agellum,
Tunc emit, atque opibus, manuum mercede suarum
Prodiga lœtifici Terræ plantaria vini
- 27 Mandat, & illa suos circumdat robore lumbos,
Atque animi virtute manus & brachia firmat.
- 18 Cumque laboriferæ fructum se carpere dextræ
Jucundum videat, noctem adjicit illa labori,
Et longo exerçet famulas ad lumina penso,
Nec flammam sinit illa mori, solatia noctis.
- 19 Illa colum retinet manibus, fusumque prehendit,
Fœminei indignans nulla instrumenta laboris.
- 20 Illa manus miseris, placidèque extēdit egenis.
- 21 Nec domui timet à nivibus, domus integra coco
Induta est, calidoque fugat velamine brumam.
- 22 Exornat nitidis sua corpora pulchra tapætis,
Sericaque & tyrio de murice tegmina gestat.
- 23 Eminet ante alios speciosâ veste maritus,
Inter honorificum quoties sedet ille senatum.
- 24 Lintea & illa facit tenuissima, factaque vendit,
Et mercatori pretio dat cingula digno.
- 25 Viribus induitur, claroque effulget honore,
Gaudia concipiet venturis magna diebus.
- 26 Os ubi blandum aperit, vocisque effundit amicas,
Sub sua jura trahit cunctos dulcedine linguæ.
- 27 Prospicit illa suæ domui, nec dedita somno,
Atque labore vacans ignava per ocia nutrit

- 28 Ingluviem. Tencræ certatim assurgete natæ
Gaudent, & matri benedicere, & ipse maritus
Sic illam alloquitur, meritis & laudibus ornat,
29 Per multæ fecrē nurus celebranda marito,
Sed tua fama alias longè supēreminet omnes
30 Gratiæ formosi est fluxa atque evanida vultus,
Sed domini metuens acquiret foemina laudem.
31 Illi digna igitur meritæ date præmia dextræ,
Et passim illa operum celebretur laude suorum.

F I N I S.

*Some School-Books printed for Thomas Cockerill
in Amen-Corner.*

Eutropii Historiæ Romanae Breviarium ab urbe Conditâ usq;
ad Valentianum & Valentem Augustos : Ex Receptione
cum Notulis Tan. Fabri : ut & sexti Aurelii Victoris de Viris Illu-
stribus Liber, in usum Scholarum. Price 1 s.

English Exercises for School-boys to Translate into Latin ; com-
prizing all the Rules of Grammar, and other necessary Observa-
tions, ascending gradually from the meanest to the highest Capacity
by J. Garretson, Schoolmaster. The 7th Edit. Price 1 s.

The School of Manners, or Rules for Childrens Behaviour. By
J. Garretson, Schoolmaster. Price 6 d.

Familiaria Colloquia opera Christoph. Helvici ex Erasmo Rotera-
damo & alii selecta. Edit. XV. Price 1 s.

A Practical Grammar, or the Easiest Way to Initiate Young
Children in the Latin Tongue. Price 1 s.

In the Press, a Geographical Grammar, &c. by Par. Gordon, M.A.
The 2d Edit. in Octavo. will be published in a Month.